

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 19.04.2002
KOM(2002) 196 slutlig

GRÖNBOK

om alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätt

(framlagd av kommissionen)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

GRÖNBOKENS SYFTE	4
SAMMANFATTNING	5
1. Bakgrund	6
1.1 Stor mångfald	6
1.2 Bättre tillgång till domstolsprövning	7
1.3 En politiskt prioriterad fråga	9
1.4 En aktuell fråga	10
1.5 Internationella aspekter	11
1.6 En viktig uppgift	12
2. TIDIGARE ARBETE	12
2.1 Tidigare arbete i medlemsstaterna	13
2.1.1 Alternativa system för tvistlösning inom ramen för rättsliga förfaranden	14
2.1.2 Alternativa system för tvistlösning enligt avtal	15
2.2 Tidigare arbete inom EU	16
2.2.1 Initiativ inom konsumenträtten	16
2.2.2 Initiativ inom familjerätten	20
2.2.3 Alternativ tvistlösning vad gäller arbetsvillkor	21
3. KVALITETSGARANTIER VID ALTERNATIV TVISTLÖSNING	22
3.1 Lämpligt arbetssätt	22
3.2 En övergripande syn på alternativ tvistlösning	24
3.2.1 Alternativ tvistlösning och tillgången till domstolsprövning	24
3.2.1.1 Användning av alternativ tvistlösning	24
3.2.1.2 Preskriptionstid	25
3.2.2 Minimikrav på kvaliteten	26
3.2.2.1 Tystnadsplikt	28
3.2.2.2 Giltigheten av överenskommelser	29
3.2.2.3 Effektiv alternativ tvistlösning	30
3.2.3 Tredje parts ställning	32
3.2.3.1 Utbildning av tredje part	32

3.2.3.2	Auktorisation för tredje part.....	32
3.2.3.3	Tredje parts ansvar	33
SAMMANFATTNING AV FRÅGORNA		34

GRÖNBOKENS SYFTE

Syftet med den här grönboken är att inleda en bred remissrunda bland de berörda om flera juridiska frågor kring alternativ tvistlösning inom civil- och handelsrätt.

Svar på frågorna samt allmänna kommentarer kan lämnas före den 15 oktober 2002 till följande adress:

Europeiska kommissionen
Generaldirektoratet för rättsliga och inrikes frågor
Enhet A3 - Rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor
LX 46 5/152
Rue de la Loi, 200
B-1049 Bryssel
Belgien
Fax: + 32 2 299 64 57
E-post: jai-coop-jud-civil@cec.eu.int

Kommissionen planerar en hearing i frågan i början av år 2003.

SAMMANFATTNING

Alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätt (nedan kallade ADR, som står för "Alternative Dispute Resolution") är föremål för ett ökande intresse inom Europeiska unionen. Det finns tre skäl för detta.

För det första har den alternativa tvistlösningen utvecklats. Detta gynnar medborgarna som fått förbättrad tillgång till domstolsprövning.

Vidare är alternativ tvistlösning föremål för särskilt intresse i medlemsstaterna, vilket emellanåt kommer till uttryck i form av lagstiftningsarbete.

Slutligen är alternativ tvistlösning en politiskt prioriterad fråga (vilket bekräftats åtskilliga gånger) för EU-institutionerna, som har till uppgift att främja dessa alternativa metoder, att skapa förutsättningar för deras vidare utveckling och bemöda sig om att de håller en tillräckligt hög kvalitet. Frågans politiska prioritering har varit särskilt tydligt i samband med informationssamhället, där bland annat de nya tjänsterna för konfliktlösning på nätet ("Online Dispute Resolution") har erkänts som metod för att lösa gränsöverskridande tvister via Internet.

Detta speciella sammanhang förklarar det politiska mandat som grönboken grundar sig på. Det är faktiskt rådet som har uppmanat kommissionen att lägga fram en grönbok för att utvärdera dagsläget och inleda en bred remissrunda som skall ligga till grund för konkreta åtgärder.

Grönboken gör det möjligt att informera om alternativ tvistlösning på ett bredare plan, samtidigt som satsningar och initiativ på området i medlemsstaterna och på gemenskapsnivå kan presenteras på ett överskådliga sätt.

Det offentliga samrådet om grönboken syftar till att inhämta både allmänna synpunkter från berörda parter och konkreta svar på de frågor som ställs.

Frågorna är av juridisk natur och avser betydelsefulla inslag i den alternativa tvistlösningen, till exempel frågan om klausuler om alternativ tvistlösning, problemet med preskriptionsfrister, tystnadsplikt, giltigheten av överenskommelser, resultatet av förlikning efter alternativ tvistlösning, utbildning av tredje part, auktorisation för tredje part och tredje parts ansvar.

Kommissionen avser att beakta alla synpunkter som lämnas för att bestämma riktlinjerna för den politik som den kommer att föra under kommande år i sin roll som initiativtagare till såväl lagstiftning som operativa insatser.

1. BAKGRUND

1.1 Stor mångfald

1. Sedan några år tillbaka utvecklas metoder för så kallad alternativ tvistlösning i medlemsstaterna, även om olika sorters samförståndslösningar förstås förekommit inom privaträtten sedan mycket länge. Fördelarna med dessa metoder och effektivitetsproblemen inom rättsväsendet har väckt nytt intresse för tvistlösning som sker i samförstånd hellre än med hjälp av domstol eller skiljeman. Betydande insatser har gjorts på gemenskapsnivå för att främja utvecklingen av dessa metoder, särskilt inom ramen för informationssamhället, i syfte att öka konsumenternas och de små och medelstora företagens förtroende för elektronisk handel.
2. Med alternativ tvistlösning utanför domstol avses i den här grönboken sådana förfaranden som handläggs av en neutral tredje part,¹ med undantag för rena skiljedomsförfaranden.² Nedan kommer termen "alternativ tvistlösning" att användas för de olika tvistlösningsmetoder som på engelska kallas "Alternative Dispute Resolution" eller "ADR".³ I den här grönboken behandlas bara alternativ tvistlösning inom civil- och handelsrätt, inklusive arbetsrätt och konsumenträtt.⁴
3. Alternativ tvistlösning inom civil- och handelsrätten kan kategoriseras på olika sätt, som är mer eller mindre lämpliga för olika rättssystem. En första distinktion kan göras mellan alternativ tvistlösning som handläggs av domstol eller delegeras av domstol till någon annan (alternativa system för tvistlösning enligt lag) och sådan tvistlösning som de tvistande parterna själva sköter helt utan juridisk inblandning (alternativa system för tvistlösning enligt avtal). En annan lika grundläggande distinktion bör enligt kommissionen göras mellan olika system för tvistlösning enligt avtal. Viss tvistlösning⁵

¹ Definitionen utesluter följande förfaranden, som inte kommer att behandlas i den här grönboken:

- Expertutlåtande är inte en tvistlösningsmetod utan ett förfarande där man anlitar en expert, till exempel till stöd i en rättsprocess eller ett skiljeförfarande.

- Reklamationssystem för konsumenter som inrättats av vissa branschorgan. De handläggs inte av en tredje part utan av en av de tvistande parterna.

- System för automatisk förhandling utan mänsklig hantering som används av dem som tillhandahåller IT-tjänster. Det är inte tvistlösning som handläggs av en tredje part utan tekniska verktyg för att underlätta direkta förhandlingar mellan de tvistande parterna.

² Skiljedomsförfarande är en tvistlösningsmetod som är mer besläktad med domstolsförfaranden än med alternativ tvistlösning, eftersom skiljedomen syftar till att ersätta ett domstolsavgörande. Skiljedom är för övrigt föremål för ett antal lagar i medlemsstaterna och internationellt, till exempel New York-konventionen från 1958 om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar <http://www.uncitral.org/fr-index.htm> eller Europarådets europeiska konvention från 1966 om en enhetlig lag om skiljeförfaranden <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Cadreprincipal.htm>.

³ Begreppen medling och förlikning är vanligare i praxis och i nationell lagstiftning och kommer därför inte att användas systematiskt i den här grönboken, utan bara i samband med en viss nationell lag eller särskilda arbeten inom internationella organisationer.

⁴ I grönboken behandlas inte vissa indispositiva bestämmelser. Det gäller vissa personrättsliga, familjerättsliga, konkurrensrättsliga och konsumenträttsliga bestämmelser som inte medger användning av alternativ tvistlösning.

⁵ De båda sorternas tvistlösning behandlas i kommissionens rekommendation 98/257/EG av den 30 mars 1998 om principer som skall tillämpas på de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför domstol, EGT L 115, 17.4.1998, s. 31. Denna rekommendation omfattar för

leder till att en eller flera utomstående som bär ansvar för förfarandet fattar ett beslut som binder en av parterna⁶ eller lämnar en rekommendation som parterna sedan är fria att följa eller inte.⁷ I andra förfaranden tar tredje part inte formellt ställning till hur tvisten skulle kunna lösas, utan nöjer sig med att hjälpa parterna att försöka enas.⁸

4. Alternativ tvistlösning är inte något nytt, men har utvecklats snabbt på senare år och väcker allt större intresse hos många observatörer. De allt fler initiativen på området⁹ och en rik doktrin är viktiga för de beslutsfattare som skall följa upp eller kontrollera den alternativa tvistlösningen.

1.2 Bättre tillgång till domstolsprövning

5. En anledning att utveckla den alternativa tvistlösningen är praktisk och konjunkturbunden. Den alternativa tvistlösningen erbjuder nämligen en lösning på många länders problem med tillgång till domstolsprövning. Problem uppstår när allt fler tvister hänförs till domstol och förfarandena blir allt längre och dyrare. Mängden lagtext och det faktum att lagtext är komplicerad och teknisk till sin natur bidrar till att försämra tillgången till domstolsprövning.
6. Gränsöverskridande tvister kräver ännu mer tid och pengar.¹⁰ En allt mer genomförd inre marknad, ett ökat handelsutbyte och medborgare som ofta flyttar ökar också antalet tvister, oavsett omfattning eller värde, mellan personer som är medborgare i eller bor i olika medlemsstater. Domstolarna får ta hand om allt fler gränsöverskridande ärenden och denna tendens förstärks genom den ökande elektroniska handeln. De hårt belastade domstolarna får då dessutom ofta hantera komplicerade frågor om lagval och behörighet, men även praktiska frågor av språklig och ekonomisk natur.
7. Tillgång till domstolsprövning är en grundläggande rättighet som följer av bland annat artikel 6 i Europakonventionen om skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Rätten till domstolsprövning har av EG-domstolen upphöjts till allmän gemenskapsrättslig princip.¹¹ Principen kommer dessutom till uttryck i artikel 47 i

övrigt även skiljedomsförfaranden på det konsumenträttsliga området, som inte behandlas i denna grönbok.

⁶ Så är ofta fallet när det gäller kundombudsmän inom bank- och försäkringsväsendet. Deras beslut tillämpas på de företag som gått med i systemet.

⁷ Till exempel de nordiska ländernas olika instanser för konsumentreklamationer.

⁸ Dessa konsumenträttsliga förfaranden behandlas i kommissionens rekommendation 2001/310/EG av den 4 april 2001 om principer som skall tillämpas på extrajudiciella organ som deltar i reglering av konsumenttvister som görs upp i godo, EGT L 109, 19.4.2001, s. 56.

⁹ Inte alla initiativ är nya. År 1994 inrättades, i form av en europeisk ekonomisk intressegrupp, ett nätverk av skiljedoms- och medlingscentrum etablerade i Spanien, Frankrike, Italien och Förenade kungariket. Detta nätverk, kallat "Réseau Européen d'Arbitrage et de Médiation" (REAM) eller "European Network for Dispute Resolution" (ENDR), erhöi i början av sin verksamhet finansiellt stöd av Europeiska gemenskapen. Stödet förvaltades av Europeiska kommissionen (generaldirektorat XXIII – Små och medelstora företag).

¹⁰ Se i sammanhanget särskilt uppgifterna i kommissionens grönbok "Rättshjälp i civilmål: problem för parter i gränsöverskridande tvister" av den 9 februari 2000, KOM(2000) 51 slutlig.

¹¹ Dom av den 15 maj 1986, mål 222/84, Johnston, rec. s. 1651.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Medlemsstaterna upprätthåller principen om rätt till domstolsprövning främst genom att tillhandahålla snabba och billiga rättsliga förfaranden. Vissa medlemsstater håller också på att modernisera sitt rättsväsende för att underlätta anhängiggörande eller överväger att tillåta att talan väcks på elektronisk väg.¹²

8. Europeiska unionen försöker å sin sida att underlätta tillgången till domstolsprövning genom flera åtgärder, och har till exempel inrättat ett lättillgängligt rättsligt informationsnätverk som underhålls och uppdateras av behöriga nationella myndigheter.¹³ Insatserna görs vid sidan om arbetet med ett europeiskt rättsligt nätverk för ömsesidigt erkännande, åtgärder för enklare exekvaturförfaranden,¹⁴ för att avskaffa exekvaturförfaranden för ostridiga fordringar, samt för att förenkla och påskynda lösningen av gränsöverskridande småmål.¹⁵
9. Den alternativa tvistlösningen är nära förknippad med arbetet för en bättre tillgång till domstolsprövning. Alternativ tvistlösning kan nämligen komplettera rättsliga förfaranden, eftersom metoderna för alternativ tvistlösning ofta är bättre anpassade till tvisternas natur. Genom alternativ tvistlösning kan parterna inleda en dialog som annars hade varit omöjlig, och själva bedöma om det finns ett behov av att vända sig till domstol.
10. Det är särskilt viktigt att framhålla hur alternativ tvistlösning kan bidra till arbetsfreden. Vid de former av alternativ tvistlösning som inte behöver leda till beslut av tredje part är parterna inte längre antagonister utan försöker tvärtom gradvis närma sig varandra, väljer själva inom vilka ramar skiljaktigheten kan lösas och deltar mer aktivt i förfarandet för att själva försöka nå den lösning som passar dem bäst. Denna samförståndsmodell ökar parternas möjlighet att bibehålla kommersiella eller andra förbindelser sedan tvisten lösts.
11. Flexibilitet är karaktäristiskt för alternativ tvistlösning, eftersom det i princip står parterna fritt att välja att använda alternativ tvistlösning, besluta vilken organisation eller enskild

¹² Detta är redan möjligt i småmål i Tyskland, Danmark, Finland och England. Det framgår av medlemsstaternas svar på kommissionens enkät i september 2000 om rättsliga förfaranden som tillämpas på småmål.

¹³ Rådets beslut 2001/470/EG av den 28 maj 2001 om inrättande av ett europeiskt rättsligt nätverk på privaträttens område, EGT L 174, 27.6.2001, s. 25. Enligt artikel 14 i beslutet skall ett Internetbaserat informationssystem för allmänheten inrättas, vilket bland annat skall innehålla fakta om "alternativa möjligheter till tvistlösning med angivande av nationella informations- och rådgivningscentrum inom det gemenskapstäckande nätverket för utomrättslig reglering av konsumenttvister".

¹⁴ Kommissionens meddelande till rådet och Europaparlamentet "Effektiviseringen av hur domar meddelas och verkställs inom Europeiska unionen", KOM(97) 609 slutlig av den 26 november 1997. Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, EGT L 12, 16.1.2001, s. 1 (kallas nedan "Bryssel I"). Den 1 mars 2002 ersattes 1968 års Brysselkonvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (konsoliderad version offentliggjord i EGT C 27, 26.1.1998, s. 1) av "Bryssel I-förordningen".

¹⁵ Se särskilt kommissionens och rådets åtgärdsprogram för genomförande av principen om ömsesidigt erkännande av domar på privaträttens område, EGT C12, 15.1.2001, s. 1. I början av 2002 kommer kommissionen att lägga fram ett förslag till förordning om en europeisk exekutionstitel för ostridiga fordringar och en grönbok om nya åtgärder för att inrätta ett europeiskt förfarande för betalningsförelägganden och tvister om mindre värden, se kommissionens meddelande av den 30 oktober 2001 om halvårsuppdateringen av resultattavlan för framstegen i skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa i Europeiska unionen, KOM(2001) 628 slutlig.

person som skall ansvara för förfarandet, bestämma ramarna för förfarandet, delta personligen eller låta sig företrädas, samt slutligen att bestämma över förfarandets utgång.

12. Hur mycket den alternativa tvistlösningen kostar spelar naturligtvis också en viktig roll. I princip är det parterna som bär kostnaderna. Det är dock inte alltid parterna som måste bära dessa kostnader. Ibland sköter tredje part den alternativa tvistlösningen utan ersättning,¹⁶ ibland ersätter staten eller branschorgan de instanser som ansvarar för alternativ tvistlösning,¹⁷ och ibland har en eller båda parter fått allmän rättshjälp.¹⁸
13. Vissa medlemsstater beviljar allmän rättshjälp för kostnader avseende alternativ tvistlösning och eventuellt juridiskt ombud.¹⁹ Kommissionen har redan tagit initiativ för att närma medlemsstaternas lagstiftning i frågan till varandra genom ett förslag till rådets direktiv om tillnärmning av vissa av medlemsstaternas lagar och andra författningar om rättshjälp och andra finansiella aspekter med anknytning till civilrättsliga förfaranden.²⁰ I artikel 16 i förslaget sägs att "Rättshjälp skall beviljas även när en tvist löses utanför domstol, om lagen tillåter detta eller om de tvistande parterna anvisats en sådan lösning av en domare".

1.3 En politiskt prioriterad fråga

14. De femton medlemsstaternas stats- och regeringschefer har vid flera tillfällen framhållit vikten av alternativa system vid gränsöverskridande tvister, till exempel vid Europeiska rådets möte i Wien i december 1998²¹ och i Tammerfors i oktober 1999 vid ett möte om inrättandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inom Europeiska unionen.²²
15. Vid det europeiska toppmötet i Lissabon i mars 2000 på temat sysselsättning och informationssamhället uttalade Europeiska rådet att "kommissionen och rådet bör överväga metoder att främja konsumenternas förtroende för elektronisk handel, särskilt genom alternativa system för tvistlösning".²³ Målsättningen bekräftades vid Europeiska rådets möte i Santa Maria da Feira i juni 2000, då en handlingsplan för eEuropa 2002

¹⁶ I Frankrike till exempel medlare anställda vid domstol, så kallade conciliateurs de justice.

¹⁷ I Irland till exempel enheten för familjerättslig medling.

¹⁸ I Sverige till exempel trafikskadenämnden, vars arbetskostnader täcks av trafikförsäkringsföreningen.

¹⁹ I Frankrike kan allmän rättshjälp beviljas för advokathjälp vid förlikningsförhandlingar.

²⁰ Ändrat förslag framlagt 18 januari 2002, KOM(2002) 13 slutlig.

²¹ Punkt 83 i ordförandeskapets slutsatser "Europeiska rådet ställer sig bakom den handlingsplan som rådet och kommissionen har utarbetat om att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, vilken sedan Amsterdamfördraget trätt i kraft öppnar en ny dimension för åtgärder på området rättsliga och inrikes frågor ". Handlingsplanen offentliggjordes i EGT C 19, 23.1.1999, s. 1. I punkt 41b i handlingsplanen hänvisas till "granskning av möjligheterna att utarbeta andra lösningsmodeller än domstolsförfaranden, särskilt med avseende på familjekonflikter över gränserna. Möjligheten av medling som ett sätt att lösa familjekonflikter bör i detta sammanhang granskas". Slutsatserna från Europeiska rådets möten finns tillgängliga på följande webbplats:
<http://ue.eu.int/fr/Info/eurocouncil/index.htm>

²² Punkt 30 i ordförandeskapets slutsatser: "Alternativa utomrättsliga förfaranden bör också skapas av medlemsstaterna".

²³ Punkt 11 i ordförandeskapets slutsatser.

antogs.²⁴ Vad slutligen gäller frågan om arbetsvillkor framhöll Europeiska rådet vid sitt möte i Laeken i december 2001 vikten av att förebygga och lösa sociala konflikter, särskilt gränsöverskridande sådana, genom frivilliga medlingsmekanismer och uppmanade kommissionen att lägga fram ett diskussionsunderlag om detta.²⁵

1.4 En aktuell fråga

16. Alternativ tvistlösning har på senare tid ofta tagits upp under juridiska diskussioner om elektronisk handel, både inom gemenskapen²⁶ och i andra internationella sammanhang²⁷ om behörighetskonflikter vid konsumenttvister²⁸.
17. Diskussionerna är en naturlig fortsättning på bestämmelserna i artikel 17 i direktivet om elektronisk handel från juni 2000²⁹ som föreskriver att "medlemsstaterna skall se till att deras lagstiftning inte hindrar användningen av metoder som är tillgängliga enligt nationell lag för en utomrättslig lösning av tvister, bland annat med hjälp av lämpliga elektroniska medel". Medlemsstaterna uppmanas vidare i artikel 17 att "uppmuntra organ för utomrättslig lösning (...) att agera på ett sätt som ger de berörda parterna adekvata garantier när det gäller förfarandet". Europaparlamentet ville gå längre än minimibestämmelserna i direktivet om elektronisk handel.
18. I september föreslog Europaparlamentet i sitt yttrande om förslaget till den tidigare nämnda Bryssel I-förordningen att alternativ tvistlösning skall integreras i ett tidigare skede och att klausuler där konsument och näringsidkare enats om att använda ett utomrättsligt tvistlösningssystem som kommissionen godkänt också skall kunna åberopas

²⁴ Punkt 22 i ordförandeskapets slutsatser, och handlingsplan för eEuropa 2002
http://europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/index_fr.htm.

²⁵ Punkt 25 i ordförandeskapets slutsatser.

²⁶ Vid diskussionerna inför antagandet av den tidigare nämnda Bryssel I-förordningen.

²⁷ Perifera diskussioner under förhandlingarna vid Haagkonferensen för internationell privaträtt om ett förslag till internationell konvention om behörighet och erkännande av utländska domar
<http://www.hcch.net/f/workprog/index.html>.

²⁸ Oberoende av de frågor som hör samman med elektronisk handel har den alternativa tvistlösningen direkt eller indirekt gjort sig gällande inom ett visst antal gemenskapsinstrument. Kommissionen ägnade till exempel stort utrymme åt alternativ tvistlösning i sin andra rapport om tillämpningen av direktiv 85/374/EEG om skadeståndsansvar för produkter med säkerhetsbrister KOM(2000) 893 slutlig. Alternativ tvistlösning avses uttryckligen i artikel 10 i direktiv 97/5/EG om gränsöverskridande betalningar, EGT L 43, 14.2.1997, s. 25, artikel 11 i direktiv 97/7/EG om konsumentskydd vid distansavtal, EGT L 144, 14.6.1997, s. 19, artikel 12 i förslaget till direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsument, KOM(1998) 468 slutlig samt i artikel 9 i förslaget till direktiv om försäkringsförmedling, KOM(2000) 511 slutlig. När det gäller tvister mellan företag inom telekommunikationsområdet se även artiklarna 18–19 i den gemensamma ståndpunkten (EG) nr 38/2001 av den 17 september 2001 antagen av rådet inför antagandet av Europaparlamentets och rådets direktiv om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv), EGT C 337, 30.11.2001, s. 34.

²⁹ Direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel på den inre marknaden, EGT L 178, 17.7.2000, s. 1. I artikel 17 uppmanas organ för alternativ tvistlösning att utöver sin medlingsroll även lämna information till kommissionen för att politiken på det rättsliga området i förekommande fall skall kunna anpassas.

mot konsumenter på vissa villkor. Europaparlamentet föreslog vidare att förlikningar som nåtts efter alternativ tvistlösning skall vara verkställbara.³⁰

19. I december 2000 antog rådet den så kallade Bryssel I-förordningen, som inte innehåller ändringsförslagen från parlamentet. När förordningen antogs framhöll dock rådet och kommissionen att de är medvetna om hur väl den alternativa tvistlösningen kompletterar övrig privaträttslig tvistlösning, bland annat när det gäller elektronisk handel.³¹

1.5 Internationella aspekter

20. Arbetet inom gemenskapen omfattar naturligtvis den internationella dimensionen på så sätt att den alternativa tvistlösningen inte är begränsad till att bara omfatta medlemsstaternas medborgare. Dessutom har ett antal mellanstatliga organisationer alternativ tvistlösning på sin dagordning.

- Europarådet antog 1998 en rekommendation om medling inom familjerätten³² och utarbetar för närvarande ett förslag till rekommendation om medling inom civilrätten³³. Medlemsstaterna och EU:s kandidatländer deltar i arbetet, som följs med stort intresse av kommissionen. Den här grönboken tar full hänsyn till Europarådets initiativ.
- FN:s utskott för internationell handelsrätt utarbetar för sin del rambestämmelser om förlikning inom handelsrätten³⁴.
- Alternativ tvistlösning vid elektronisk handel behandlas både direkt och indirekt av OECD³⁵ och perifert under förhandlingarna om ett förslag till internationell konvention om behörighet och erkännande av utländska domar vid Haagkonferensen för internationell privaträtt³⁶.

21. Alternativ tvistlösning vid elektronisk handel har även behandlats i rekommendationer från flera internationella icke-statliga organisationer vars arbete kommissionen uppmärksammat följer, till exempel Global Business Dialogue on e-commerce³⁷, Transatlantic Business Dialogue³⁸ och Transatlantic Consumer Dialogue³⁹.

³⁰ EGT C 146, 17.5.2001, s. 94. Se även kommissionens svar på de olika frågorna i det ändrade förslaget av den 26 oktober 2000, KOM(2000) 689 slutlig.

³¹ Rådets och kommissionens gemensamma förklaring till artiklarna 15 och 73 i förordningen i protokoll från rådets möte den 22 december 2000, då förordningen antogs. Denna förklaring återfinns på följande webb-plats: http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/civil_en.htm

³² Rekommendation nr R(98)1 <http://cm.coe.int/ta/rec/1998/f98r1.htm>.

³³ Arbetet i *Committee of Experts on the Efficiency of Justice* <http://www.legal.coe.int/civilandcommercial>.

³⁴ Arbetsgruppen för skiljeförfaranden <http://www.uncitral.org/fr-index.htm>.

³⁵ Rådets rekommendation om riktlinjerna för konsumentskydd vid elektronisk handel <http://www.oecd.org>.

³⁶ <http://www.hcch.net/f/workprog/index.html>.

³⁷ <http://www.gbde.org>.

³⁸ <http://www.tabd.com>.

³⁹ <http://www.tacd.org>.

22. Betydelsefullt arbete med alternativ tvistlösning inom civil- och handelsrätten bedrivs även i flera länder utanför EU.

- EU:s kandidatländer är lika lyhörda som medlemsstaterna för att utveckla den alternativa tvistlösningen i samband med det egna arbetet för en bättre tillgång till domstolsprövning. De deltar aktivt i det nämnda arbetet inom Europarådet.
- I Förenta staterna finns en lång och rik erfarenhet av alternativ tvistlösning. En särskild förutsättning har varit att alternativ tvistlösning i olika former har kunnat utvecklas tack vare stöd från de rättsliga institutionerna. De flesta amerikanska delstater har antagit lagar om medling på olika områden. Allt fler lagar i olika delstater ledde till att en enhetlig lag om medling utarbetades av The National Conference of Commissioners on Uniform State Laws.⁴⁰
- Kanada började i augusti 2000 med att bedöma behovet av en enhetlig lag om medling inom ramen för Uniform Law Conference.⁴¹
- Japan planerar övergripande lagstiftning om alternativ tvistlösning i de rekommendationer som antogs i juni 2001 av The Justice System Reform Council.⁴²

1.6 En viktig uppgift

23. Den alternativa tvistlösningens bakgrund visar behovet av att gå igenom tidigare initiativ och arbete i medlemsstaterna och EU samt att beakta de juridiska frågorna kring systemens kvalitet. De femton medlemsstaternas justitieministrar har därför beslutat att Europeiska gemenskapen skall behandla frågan om alternativ tvistlösning inom civil- och handelsrätt. I maj 2000 uppmanades kommissionen att samla in aktuell information från medlemsstaterna om alternativa system för lösning av gränsöverskridande tvister inom civil- och handelsrätten. Kommissionen uppmanades att med hjälp av informationen utarbeta och lägga fram en grönbok för att utvärdera dagsläget och inleda en bred remissrunda som skall ligga till grund för konkreta åtgärder.⁴³

2. TIDIGARE ARBETE

24. Rådet har uppmanat kommissionen att utvärdera systemen för alternativ tvistlösning i medlemsstaterna och inom Europeiska unionen. Reflexionerna kring alternativ tvistlösning bör bygga på tidigare arbete. Kommissionen har samlat in uppgifter på

⁴⁰ <http://www.nccusl.org>. Arbetet med utkastet till enhetlig lag avslutades den 16 augusti 2001.

⁴¹ <http://www.chlc.ca/fr>.

⁴² <http://www.kantei.go.jp/foreign/judiciary/2001/0612report.html>

⁴³ Slutsatser från rådet (RIF) den 29 maj 2000, <http://ue.eu.int/newsroom>.

grundval av medlemsstaternas svar på en enkät⁴⁴ och studier inom området för alternativ tvistlösning⁴⁵.

2.1 Tidigare arbete i medlemsstaterna

25. Medlemsstaterna har inga detaljerade rambestämmelser om alternativ tvistlösning.⁴⁶ Danmark,⁴⁷ Italien,⁴⁸ Österrike⁴⁹ och Portugal⁵⁰ har dock inlett övergripande arbeten i frågan. Det skulle kunna leda till en stadga om alternativ tvistlösning och att möjligheten att använda alternativ tvistlösning skrivs in i civilprocesslagstiftningen.
26. Flera medlemsstater har tagit sektorsinitiativ för att främja alternativ tvistlösning och har till exempel inrättat rådgivande instanser⁵¹, garanterat finansieringen av instanser som arbetar med alternativ tvistlösning⁵², genomfört vidareutbildningsprogram⁵³ eller informerat allmänheten om alternativ tvistlösning. Ibland har arbetet bestått i att anpassa befintlig nationell lagstiftning till den alternativa tvistlösningens särdrag.⁵⁴

⁴⁴ Enkät om alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätt som sändes ut när Portugal var ordförandeland i Europeiska unionens råd i juni 2000.

⁴⁵ En undersökning av alternativ tvistlösning inom handelsrätten som utförts av branschorgan vilka fått gemenskapsstöd för arbetet via Grotiusprogrammet. En beskrivning av projektet "MARC 2000" med referens GR/2000/136 finns på http://europa.eu.int/comm/justice_home/pdf/grotius2000.pdf. Grotiusprogrammet inrättades genom en gemensam åtgärd av den 28 oktober 1996 beslutad av rådet om ett stimulans- och utbytesprogram för rättstillämpare, EGT L 287, 8.11.1996, s. 3. Programmet löpte ut år 2000, förlängdes år 2001 (rådets förordning av den 12 februari 2001, EGT L 43, 14.2.2001, s. 1) och arbetades om för åren 2002-2006 (förslag till rådets förordning om ett övergripande ramverk för gemenskapens insatser för att underlätta genomförandet av ett europeiskt civilrättsligt område, EGT C 213 E, 31.7.2001, s. 271).

⁴⁶ Viss lagstiftning har dock antagits på regional nivå, till exempel i Nordrhein-Westfalen i Tyskland, <http://www.streitschlichtung.nrw.de>.

⁴⁷ Arbetet med en allmän reform av civilprocesslagstiftningen i Danmark leds av Retsplejerådet. I en första rapport under våren 2001 beskrivs befintliga utomrättsliga förfaranden inom civilrätten. Retsplejerådet fortsätter nu arbeta för en bättre samordning mellan alternativ tvistlösning och förfaranden i domstol.

⁴⁸ I Italien utarbetades ett lagförslag under våren 2000 (schema di disegno di legge recante norme per l'accesso alla giustizia civile, per la risoluzione consensuale delle controversie e per l'abbreviazione dei tempi del processo civile).

⁴⁹ En lag om medling (Mediationgesetz) är under debatt.

⁵⁰ Det portugisiska justitieministeriet anordnade en hearing om "resolução alternativa de litígios" vilket resulterade i lag nr 78/2001 av den 13 juli 2001 om fredsdomare och medlare.

⁵¹ Frankrike inrättade genom en förordning av den 8 oktober 2001 Conseil national consultatif de la médiation familiale som skall "föreslå lämpliga åtgärder för organisationen av familjerättslig medling och främja dess utveckling. I detta syfte studeras bland annat tillämpningsområdet för familjerättslig medling, utbildning av familjerättsliga medlare och etiska regler, utvärdering av praxis och resultatet av medling, särskilt vad gäller bibehållna relationer inom familjen." <http://www.justice.gouv.fr/presse/com091001.htm>.

⁵² De nordiska länderna finansierar till exempel sina olika reklamationsnämnder direkt ur statsbudgeten.

⁵³ I Portugal lade justitieministeriet den 30 oktober 2001 fram ett protokoll för utbildning av fredsdomare och medlare, <http://www.mj.gov.pt>.

⁵⁴ Enligt den tyska lagen om juridiskt bistånd ("Rechtsberatungsgesetz") får bara advokater tillhandahålla juridiska tjänster. En domstol ansåg att alternativ tvistlösning utgör juridiska tjänster och därför

2.1.1 Alternativa system för tvistlösning inom ramen för rättsliga förfaranden

27. När det gäller alternativ tvistlösning som handläggs av domstol förekommer i medlemsstaternas civilprocesslagstiftning två alternativ. Antingen vänder sig parterna till domstol direkt för att söka förlikning⁵⁵, varmed denna fråga blir en obligatorisk del av domstolsförfarandet⁵⁶, eller så uppmanas domstolarna uttryckligen att agera aktivt för att få parterna att enas⁵⁷. Sådana särskilda arbetsuppgifter som inte alltid är typiska för domstolarnas verksamhet borde åtföljas av lämplig utbildning.
28. Alternativ tvistlösning som delegeras av domstol till en tredje part regleras i många medlemsstater i allmänna bestämmelser eller utkast till bestämmelser som omfattar allt från möjligheter att använda alternativ tvistlösning (i till exempel Belgien⁵⁸ och Frankrike⁵⁹), rekommendationer att göra det (Spanien,⁶⁰ Italien,⁶¹ Sverige,⁶² England och Wales⁶³) eller till och med en obligatorisk skyldighet enligt lag eller domstols förordning

omfattas av advokaternas monopol. Denna rättspraxis skulle kunna leda till att lagstiftaren ingriper och beslutar att alternativ tvistlösning inte nödvändigtvis är att betrakta som juridiska tjänster.

⁵⁵ Till exempel i Italien där fredsdomares uppgifter och behörighet fastställs i artikel 322 i civilprocesslagstiftningen. I Grekland fastställs fredsdomares medlingsroll i artikel 209 i civilprocesslagstiftningen. I Belgien ger artikel 731 i rättegångslagen de domare som i första instans fått in en ansökan allmän behörighet att försöka nå förlikning.

⁵⁶ I till exempel Finland är domaren i civilmål skyldig att i första hand söka få parterna att enas.

⁵⁷ I Tyskland skall enligt artikel 279 i civilprocesslagstiftningen domstolen främja uppgörelser i godo under hela förfarandet. I Frankrike förklaras i artikel 21 i den nya civilprocesslagstiftningen att det ingår i domarens uppgift att försöka förlika parterna.

⁵⁸ Enligt artikel 665 i de rättegångsbestämmelser som infördes genom lagen om familjerättslig medling av den 21 januari 2001 får domaren utse en medlare på gemensam begäran från parterna eller på eget initiativ med parternas samtycke.

⁵⁹ Se artiklarna 131-1 till 131-15 i den nya civilprocesslagstiftningen om rättslig medling.

⁶⁰ Artiklarna 414 och 415 i lag 1/2000 som trädde i kraft den 9 januari 2001 föreskriver att domaren i början av ordinarie förfaranden skall ingripa så snart parterna framställt sina yrkanden och uppmana dem att söka någon sorts förlikning.

⁶¹ Enligt artiklarna 183, 185 och 350 i civilprocesslagstiftningen skall domaren göra allt för att konkret bedöma om nödvändiga förutsättningar föreligger för att avskriva målet genom en handling som fastställer att parterna faktiskt förlikats.

⁶² Enligt rättegångsbalken 42:17 skall rätten verka för att parterna förlikas.

⁶³ Enligt bestämmelserna 26.4 och 44.5 i Englands och Wales civilprocessbestämmelser som trädde i kraft den 26 april 1999 kan domarna förklara ett mål vilande för att parterna skall kunna använda medling. Domstolarna kan ålägga parterna vite om de vägrar medling.

att i första hand använda alternativ tvistlösning (i till exempel Tyskland,⁶⁴ Belgien⁶⁵ och Grekland⁶⁶).

29. Pilotprojekt och praktiska försök att oftare använda alternativ tvistlösning görs på domstolarnas eget initiativ⁶⁷ eller på initiativ från behöriga ministerier⁶⁸.
30. Tredje part som utses av domstol kan vara tjänstemän⁶⁹ eller enskilda som utses av rättsvårdande myndigheter utifrån ett antal kriterier och tas upp på en förteckning⁷⁰ eller utses från fall till fall⁷¹.

2.1.2 Alternativa system för tvistlösning enligt avtal

31. Medlemsstaterna har inga särskilda övergripande bestämmelser om alternativ tvistlösning enligt avtal. Man tillämpar allmänna avtalsrättsliga bestämmelser eller särskilda bestämmelser om förlikningsavtal om den alternativa tvistlösningen givit resultat. Alternativ tvistlösning bygger på allmänna rättsprinciper inom avtalsrätt, civilprocessrätt och internationell privaträtt. Medlemsstaternas avtalspraxis och etik för tredje part som bistår vid alternativ tvistlösning har utvecklats olika långt.
32. Sektorsbestämmelser om instanser med ansvar för alternativ tvistlösning finns i flera medlemsstater, till exempel i Danmark,⁷² Irland,⁷³ Finland⁷⁴ och Sverige⁷⁵.

⁶⁴ Enligt en federal lag av den 15 december 1999 är alternativ tvistlösning (Schlichtung) obligatorisk i tre delstater, och talan får tas upp till prövning bara om alternativ tvistlösning först ägt rum. En ny federal processlagstiftning håller på att utarbetas, vilken bör ge parterna möjlighet att kräva en förhandlingsdag för medling och ålägger domaren att inleda förfarandet med ett medlingsförsök.

⁶⁵ Utomrättsliga förfaranden är enligt rättegångslagen obligatoriska i fråga om arbetstvister och arrende. I ett lagförslag som för närvarande debatteras föreslås en övergripande reform av rättegångslagen, som skall ge alla domare rätt att fatta beslut om medling.

⁶⁶ Artikel 214 i civilprocesslagstiftningen föreskriver att tvister får tas upp till förhandling i första instans först sedan ett försök att nå förlikning har gjorts.

⁶⁷ Se till exempel följande erfarenheter från en fransk domstol inom arbetsrätten:
<http://www.mediationsociale.com>.

⁶⁸ Se till exempel följande pilotprojekt i Nederländerna: <http://www.minjust.nl>.

⁶⁹ I Grekland är den medlare som tillsätts enligt artiklarna 13 till 16 i lag nr 1876/1990 om kollektiva arbetskonflikter en företrädare för arbetsmarknadsministeriet.

⁷⁰ I Frankrike är medlaren anställd vid domstol, och måste uppfylla krav på god vandel (åtnjuta fullständiga medborgerliga och politiska rättigheter), kvalifikationer (ha minst tre års juridisk erfarenhet) och oberoende (oförenligt med förtroendeuppdrag eller verksamhet som rör rättsväsendet).

⁷¹ I Frankrike måste medlarna uppfylla krav på integritet (inte ha ålagts rättslig, disciplinär eller administrativ påföljd), kvalifikationer, erfarenhet och oberoende.

⁷² Arbejdsmarkedets Ankenarven (medlingsnämnd för arbetsmarknaden), Huslejenaevnene (hyresrättslig medling) och Forbrugerklagenævnen (konsumenträttslig medling).

⁷³ Conciliation Service of the Labour Relations Commission.

⁷⁴ Konsumentklagonämnden.

⁷⁵ Allmänna reklamationsnämnden och trafikskadenämnden.

33. Vissa allmänna principer är enligt de berörda myndigheterna⁷⁶ i praktiken gemensamma för alla förfaranden. De tvistande parterna väljer själva om de vill använda alternativ tvistlösning eller inte. De avgör hur förfarandet skall organiseras, med hjälp av en opartisk och rättvis tredje part som bär ansvaret. Tredje part har tystnadsplikt. Medlemsstaterna fäster stor vikt vid dessa principer, som framstår som minimikrav på förfarandet.

2.2 Tidigare arbete inom EU

34. Europeiska unionens mest betydelsefulla insatser som kan ligga till grund för det vidare arbetet med alternativ tvistlösning avser konsumenträtt, familjerätt och arbetsrätt.

2.2.1 Initiativ inom konsumenträtten

35. Inom ramen för ett program som skall ge konsumenter bättre tillgång till domstolsprövning bedrivs sedan flera år tillbaka viktigt arbete med konsumenttvister, vare sig de är nationella eller gränsöverskridande, eller avser Internet eller inte.⁷⁷ Följande genomgång av arbetet har det dubbla syftet att inventera alla initiativ som hittills har vidtagits inom området och att inleda en öppen debatt inom ramen för mer allmänna överväganden kring alternativ tvistlösning för att få en mer fullständig överblick över situationen inom gemenskapen. Denna debatt ingår alltså som ett led i en löpande, mer omfattande och aktuell revidering av konsumenträtten.
36. Inom ramen för programmet, som syftar till att ge konsumenter bättre tillgång till domstolsprövning, har Europaparlamentet och rådet på kommissionens förslag antagit direktiv 98/27/EG av den 19 maj 1998 om skyddsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen.⁷⁸ Enligt direktivet skall medlemsstaterna se till att oberoende offentliga organ eller konsumentorganisationer kan begära förbuds föreläggande mot vissa affärsmetoder. Också på andra områden har initiativ tagits för att skydda konsumenternas rättigheter, till exempel i fråga om transporter⁷⁹ och energi⁸⁰.
37. Kommissionen har antagit två rekommendationer om vilka principer som skall tillämpas på de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför

⁷⁶ Medlemsstaternas svar på denna fråga i enkäten var särskilt uttömmande.

⁷⁷ Se särskilt kommissionens grönbok av den 16 november 1993 om konsumenters talerätt och reglering av konsumenttvister på den inre marknaden (den svenska versionen finns inte tillgänglig), KOM(93) 576 slutlig, kommissionens meddelande av den 14 februari 1996 om en handlingsplan för utvidgning av konsumenters talerätt och reglering av konsumenttvister inom den inre marknaden, KOM(96) 13 slutlig, kommissionens meddelande av den 30 mars 1998 om reglering av konsumenttvister utanför domstol, KOM(1998) 198 slutlig och kommissionens meddelande av den 4 april 2001 om att öka konsumenternas tillgång till alternativa förfaranden för reglering av tvister, KOM(2001) 161 slutlig.

⁷⁸ EGT L 166, 11.6.1998, s. 51.

⁷⁹ Kommissionen fäster stor vikt vid alternativ tvistlösning inom transportområdet, vilket framgår av vitboken av den 12 september 2001 Den gemensamma transportpolitiken fram till 2010: Vägval inför framtiden, KOM(2001) 370 slutlig, meddelandet av den 21 juni 2000 Skydd av flygpassagerarnas intressen inom Europeiska unionen, KOM(2000) 365 slutlig, och meddelandet av den 23 januari 2002 om Mot ett integrerat europeiskt järnvägsområde, KOM(2002) 18 slutlig.

⁸⁰ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 96/92/EG och 98/30/EG om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, KOM(2001) 125.

domstol. Båda rekommendationerna åtföljs av meddelanden från kommissionen och har kompletterats av en europeisk reklamationsblankett för konsumenterna⁸¹.

- Den första rekommendationen av den 30 mars 1998⁸² avser alla förfaranden, oavsett benämning, som gäller tvistlösning med hjälp av en tredje part som fattar formellt beslut i frågan. Denna rekommendation, som innehåller sju miniminormer för hur förfaranden för alternativ tvistlösning skall inrättas och fungera, avser inte sådana förfaranden som ofta kallas "medling". Medlemsstaterna har inventerat vilka utomrättsliga instanser för konsumenttvister som uppfyller kraven i kommissionens rekommendation. Nationella förteckningar har sänts till kommissionen, som offentliggjort dem.⁸³
- Den andra rekommendationen av den 4 april 2001⁸⁴ avser däremot bara förfaranden där man försöker få parterna att enas om en frivillig lösning. Tredje part kan förstås föreslå en lösning informellt.

38. För att hjälpa konsumenter att lösa gemensamma gränsöverskridande tvister utanför domstol när en näringsidkare har säte i en medlemsstat men hemvist i en annan har kommissionen inrättat två europeiska nätverk för nationella organ. Dessa nätverk har samma mål, men fungerar inte på samma sätt.

- Det europeiska extrajudiciella nätverket EEJ-Net⁸⁵ skall bistå och informera konsumenterna och består av nationella kontaktpunkter i varje medlemsstat (så kallade "clearinghus") samt i Norge och Island. Varje kontaktpunkt vidarebefordrar information till de 400 organ som enligt medlemsstaterna uppfyller kraven i kommissionens två rekommendationer om principer för instanser som reglerar konsumenttvister utanför domstol. Nätverket började arbeta officiellt den 16 oktober 2001. För att kunna överblicka framstegen och samråda med berörda parter kommer nätverket först att drivas som ett pilotprojekt på ett år varefter kommissionen utarbetar en fullständig rapport till hösten 2002.
- Nätverket FIN-NET⁸⁶ för utomrättslig lösning av tvister om finansiella tjänster är ett europeiskt nätverk med cirka 35 nationella behöriga organ inom alternativ tvistlösning som uppfyller kraven i kommissionens första rekommendation. Den 22 februari 2002 var antalet organ uppe i 37. FIN-NET gör det möjligt för konsumenter som har problem inom sektorn för finansiella tjänster (banker, försäkringar och investeringar) att få direkt tillgång till tvistlösning utanför domstol. Nätverket inrättades av kommissionen den 1 februari 2001 och har redan visat positiva resultat. Inom ramen för Dialog med medborgarna och företagen, som syftar till att informera allmänheten

⁸¹ http://europa.eu.int/comm/consumers/policy/developments/acce_just/index_en.html.

⁸² EGT L 115, 17.4.1998, s. 31.

⁸³ Förteckningen över instanserna finns på adress
http://europa.eu.int/comm/consumers/policy/developments/acce_just/acce_just04_sv.html.

⁸⁴ EGT L 109, 19.4.2001, s. 56.

⁸⁵ http://europa.eu.int/comm/consumers/policy/developments/acce_just/index_en.html.

Se särskilt EEJ-NET, kommissionens aretsdokument SEK(2000)405, rådets resolution av den 25 maj 2000, EGT C 155, 6.6.2000, s.1 och Europaparlamentets resolution av den 3 juli 2001 som ännu inte offentliggjorts.

⁸⁶ http://europa.eu.int/comm/internal_market/fr/finances/consumer/adr.htm.

om rättigheterna på den inre marknaden, kommer anvisningar om FIN-NET att publiceras för att konsumenterna skall bli förtroga med nätverket.

39. Kommissionens två rekommendationer har haft stort inflytande på medlemsstaterna. Kommissionen kommer inte att vidta nya åtgärder inom konsumentområdet förrän det har genomförts en fullständig utvärdering av EEJ-NET:s pilotstadium och ett brett samråd med alla medlemsstater, aktörer inom området för alternativ tvistlösning och andra berörda parter.
40. Alternativ lösning av konsumenttvister i samband med elektronisk handel har ägnats särskild uppmärksamhet, särskilt inom ramen för handlingsplanen för eEuropa 2002⁸⁷. Frågan avser såväl traditionella alternativ som system för att lösa tvister på nätet (Online Dispute Resolution), vilka sedan kan användas för att lösa tvister som inte avser elektronisk handel. En del frågor som rör system för att lösa tvister på nätet kommer att tas upp av kommissionen i ett meddelande som torde publiceras inom kort.
41. Arbetet med alternativ lösning av konsumenttvister vid elektronisk handel ingår i ett bredare arbete för att stärka konsumenternas förtroende för den elektroniska handeln. Enligt handlingsplanen för eEuropa 2002⁸⁸ har kommissionen inrättat diskussionsforumet e-confidence⁸⁹ om konsumentförtroendet för Internet. Kommissionen försöker även få näringsidkare och konsumenter att utarbeta normer för god affärssed⁹⁰. Kommissionen kommer inom kort att utarbeta ett meddelande om alla dessa åtgärder och deras resultat.
42. Gemenskapen arbetar hårt med uppföljningen av praxis för alternativ tvistlösning vid elektronisk handel. Gemenskapsstöd har beviljats till initiativ för alternativ tvistlösning på nätet⁹¹, projekt för kontroll av kommersiella webbplatser⁹² samt universitetsforskning och utbildningsprogram⁹³.
43. Alternativ lösning av konsumenttvister vid elektronisk handel väcker flera juridiska spörsmål. Kommissionen har fastställt övergripande riktlinjer så att systemen för

⁸⁷ Se punkt 15 i grönboken.

⁸⁸ Se punkt 15 i grönboken.

⁸⁹ <http://econfidence.jrc.it>.

⁹⁰ Den 22 oktober 2001 presenterades ett förslag till europeiskt ackrediteringssystem för kvalitetsmärkning vid elektronisk handel av European Consumers' Organisation (BEUC) och Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe (UNICE), <http://www.beuc.org>, <http://www.unice.org>.

⁹¹ ECODIR (Electronic CONsumer DIspute Resolution Platform): <http://www.ecodir.org> får gemenskapsstöd via Europeiska kommissionens generaldirektorat för hälsa och konsumentskydd. "Online Confidence" är ett projekt som stöds av kommissionen inom ramen för programmet TEN-Telecom (Generaldirektoratet för informationssamhället).

⁹² Webtrader är en privat internationell sammanslutning mellan konsumentorganisationer i tio länder, varav åtta medlemsstater i Europeiska unionen. Se http://www.budget-net.com/webtradersite/reseau_be.html. Projektet innefattar utveckling av god praxis och inrättande av system för alternativ tvistlösning. Det får gemenskapsstöd från kommissionens generaldirektorat för näringsliv.

⁹³ Arbetet har utförts av Electronic Commerce Legal Issues Platform som är ett konsortium bestående av fem europeiska forskningscentrum specialiserade på IT-rätt: <http://www.eclip.org>. Det får gemenskapsstöd från kommissionens generaldirektorat för informationssamhället, via IST-programmet om ett användarvänligt informationssamhälle <http://www.cordis.lu/ist/home.html>.

tvistlösning på nätet skall följa samma principer som mer traditionella system för tvistlösning.⁹⁴ Kompletterande initiativ som avspeglar vissa särdrag och speciella krav på nätet, särskilt inom de tekniska området, håller dock på att undersökas av kommissionen.⁹⁵ Gemenskapen har även inrättat en rättslig ram för att se till att avtal skall vara giltiga även om de inte finns på papper, vare sig de avser överenskommelser om att använda alternativ tvistlösning, avtal mellan parterna om att hänskjuta redan uppkomna tvister till alternativ tvistlösning, eller överenskommelser som blir resultatet av alternativ tvistlösning. Enligt det nämnda direktivet om elektronisk handel skall medlemsstaterna nämligen tillåta elektroniska avtal.⁹⁶ Medlemsstaterna skall även se till att deras rättsväsende tillåter alternativ tvistlösning på elektronisk väg.⁹⁷

44. Gemenskapsbestämmelserna kompletteras av den nämnda Bryssel I-förordningen, vars bestämmelser om behörig domstol inte i sig begränsar ens konsumenternas möjligheter att använda alternativ tvistlösning. Den förordningens förhållande till alternativ tvistlösning diskuterades både ur politisk och juridisk synvinkel vid förhandlingarna om förordningens antagande. I september 2000 föreslog Europaparlamentet att klausuler där konsument och näringsidkare enats om "att alla tvister skall hänvisas till ett tvistlösningssystem utanför domstol som kommissionen godkännt"⁹⁸ på vissa villkor skulle få återopas gentemot konsumenter.
45. I det ändrade förslaget⁹⁹ intog kommissionen en annan hållning än parlamentet och anförde följande. "Däremot föreslår parlamentet att konsumenten och näringsidkaren, innan tvisten har uppkommit, skall kunna avtala om att tvisten skall prövas av ett tvistlösningssystem utanför domstol. Vissa villkor uppställs, bland annat att organet skall vara "godkänt" av kommissionen. Kommissionen har förståelse för de synpunkter som ligger bakom ändringen och för parlamentets önskemål att förordningsförslaget skall ses som en del av ett paket med lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder, där det bland annat ingår införandet av ordningar för att lösa tvister utanför domstol. Kommissionen erkänner att det är önskvärt om parterna kan förlikas i stället för att behöva vända sig till statliga domstolar och håller med om att domstol alltid bör betraktas som en sista utväg. Kommissionen konstaterar också att konsumenter i praktiken oftast föredrar tvistlösning utanför domstol om möjligheten finns. Därför pågår också ett omfattande arbete bland aktörer och institutioner som syftar till att införa sådana alternativa tvistlösningssystem. Detta arbete har emellertid inte kommit så långt att man kan göra konsumentens möjlighet att välja behörig domstol beroende av att denne först vänt sig till ett tvistlösningssystem utanför domstol. För det första skulle en sådan ordning kunna ge upphov till konstitutionella problem i vissa medlemsstater. För det andra saknas fortfarande de system som är en nödvändig förutsättning för att ställa ett sådant krav. För det tredje är de processuella kopplingarna mellan alternativa tvistlösningssystem och domstolsförfaranden (till exempel i fråga om preskriptionstider) mycket komplicerade och de måste utredas noga. Kommissionen kommer emellertid att fortsätta att driva på arbetet med alternativ

⁹⁴ Se de båda rekommendationerna och de två nämnda meddelandena om konsumenttvister.

⁹⁵ Meddelandet om att främja alternativa system för tvistlösning på nätet (ODR, Online Dispute Resolution) som är under utarbetande nämns under punkt 40 i grönboken.

⁹⁶ Artikel 9.1.

⁹⁷ Artikel 17.1.

⁹⁸ EGT C 146, 17.5.2001, s. 94.

⁹⁹ Ändrat förslag framlagt den 26 oktober 2000, KOM(2000) 689 slutlig.

tvistlösning vid konsumentavtal. När kommissionen utarbetar den rapport som skall göras inom fem år efter det att förordningen trätt i kraft (se artikel 65), kommer den att ta upp denna fråga och se över relevanta bestämmelser i förordningen".

46. Den lydelse av Bryssel I-förordningen som rådet antog i december 2000 innehåller inte parlamentets ändringsförslag. När förordningen antogs framhöll rådet och kommissionen i en gemensam förklaring¹⁰⁰ vikten av alternativ tvistlösning: "Rådet och kommissionen anser att det som regel ligger i både konsumenternas och företagens intresse att försöka lösa sina tvister i godo innan de väcker talan vid domstol. Rådet framhåller härvid att förordningen, särskilt artiklarna 15 och 17, inte syftar till att förbjuda parterna att använda alternativa sätt att lösa tvister. Rådet och kommissionen upprepar därför sitt intresse för att på gemenskapsnivå fortsätta arbetet med alternativa sätt att lösa tvister på privaträttens område, i enlighet med rådets slutsatser av den 29 maj 2000. De är medvetna om hur viktigt detta arbete är och framhåller den nyttiga kompletterande roll som de alternativa sätten att lösa tvister på privaträttens område spelar, bl.a. när det gäller elektronisk handel. Enligt artikel 73 i förordningen skall kommissionen förelägga Europaparlamentet, rådet och Ekonomiska och sociala kommittén en rapport om dess tillämpning, som vid behov skall åtföljas av förslag till ändring av förordningen. Rådet och kommissionen anser att särskild uppmärksamhet i denna rapport bör ägnas åt tillämpningen av förordningens bestämmelser om konsumenter och små och medelstora företag, särskilt i samband med elektronisk handel. I detta avseende kommer kommissionen vid behov att föreslå anpassningar av förordningen redan innan tidsfristen i artikel 73 i förordningen löper ut".

2.2.2 Initiativ inom familjerätten

47. Vid toppmötet i Wien i december 1998 antog stats- och regeringscheferna en handlingsplan för att på bästa sätt genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa.¹⁰¹ I punkt 41c i handlingsplanen nämns bland övriga åtgärder som bör vidtas inom fem år efter det att fördraget trätt i kraft bland annat "granskning av möjligheterna att utarbeta andra lösningsmodeller än domstolsförfaranden, särskilt med avseende på familjekonflikter över gränserna. Möjligheten av medling som ett sätt att lösa familjekonflikter bör i detta sammanhang granskas".
48. De politiskt ansvariga är alltså medvetna om vilken privilegierad roll alternativ tvistlösning kan spela vid familjerättsliga tvister med gränsöverskridande inslag, vare sig det är frågan om vårdnad, umgängesrätt eller annat föräldraansvar, arvsfrågor eller fastställande av underhållsskyldighet. De tvistande parterna skulle därmed kunna använda alternativ tvistlösning innan saken hänskjuts till domstol, under det rättsliga förfarandet eller när domen skall verkställas. Den alternativa tvistlösningen hindras dock i viss mån av att parterna ju inte har full avtalsfrihet på området. Vid långt drivna tvister kan nyttan av alternativ tvistlösning ifrågasättas.¹⁰²

¹⁰⁰ Rådets och kommissionens gemensamma förklaring till artiklarna 15 och 73 i förordningen i protokoll från rådets möte den 22 december 2000, då förordningen antogs, http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/civil_en.htm.

¹⁰¹ EGT C 19, 23.1.1999, s. 1.

¹⁰² Ett brännande exempel är vårdnadstvister eller tvister om umgängesrätt med barn som förts bort och där dom i ärendet sedan stadfäster sakernas tillstånd. I sådana fall är det av största vikt att den förälder som missgynnas av domen får träffa barnet, även medan talan om återvändande prövas, vilket kan ta

49. Den 29 maj 2000 antog rådet förordning (EG) nr 1347/2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn (den så kallade Bryssel II-förordningen).¹⁰³ Det var ett stort framsteg eftersom domar som meddelats enligt behörighetsreglerna i förordningen nu kan erkännas och verkställas inom hela gemenskapen. Behörighetskriterierna i Bryssel II-förordningen gör dock att mer än en domstol kan vara behörig. Enligt artikel 11 i förordningen skall den domstol vid vilken talan först väckts vara behörig att döma i målet, om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater.¹⁰⁴ Systemet kan leda till att medborgarna väcker talan så tidigt som möjligt vid den domstol som passar dem bäst utan föregående alternativ tvistlösning.
50. Den 6 september 2001 antog kommissionen ett förslag till rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i mål om föräldraansvar (Bryssel IIa-förordningen¹⁰⁵). Förslaget utsträcker systemet för erkännande och verkställighet enligt Bryssel II-förordningen till alla beslut om föräldraansvar. Kommissionen försökte i förslaget att främja alternativ tvistlösning på två sätt. För det första innehåller förslaget olika bestämmelser om behörighet, som skall leda till att en enda instans är behörig att döma i saken. För det andra inrättas i förslaget ett samarbetssystem mellan myndigheter.
51. Förordningsförslaget Bryssel IIa bygger på att centrala myndigheter skall samarbeta och aktivt agera för de praktiska möjligheterna att utöva föräldraansvaret, även via alternativ tvistlösning.¹⁰⁶ Ett liknande system för gränsöverskridande samarbete och alternativ lösning av familjerättsliga tvister föreskrevs i Frankrikes initiativ av den 3 juli 2000 inför antagandet av rådets förordning om ömsesidig verkställighet av domar i mål om umgängesrätt det gäller barn¹⁰⁷.

2.2.3 Alternativ tvistlösning vad gäller arbetsvillkor

månader. Medling om umgängesrätten försvåras både av föräldrarnas kommunikationssvårigheter och av den förlorande partens eventuella motvilja att godta medlingsresultatet. Den föräldern kan anse att en sådan lösning undergräver försöken att återfå eller verkställa vårdnaden.

¹⁰³ EGT L 160, 30.6.2000, s. 19. Den så kallade Bryssel II-förordningen innehåller samma saker som Bryssel-II-konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål, vilken antogs genom rådets rättsakt av den 28 maj 1998, EGT C 221, 16.7.1998, s. 1.

¹⁰⁴ Bestämmelser om litispendens.

¹⁰⁵ KOM(2001) 505 slutlig, EGT C 332 E, 12.11.2001, s. 269.

¹⁰⁶ I artikel 16 och 17 i förslaget sägs att "Varje medlemsstat skall utse en central myndighet som skall bistå vid tillämpningen av förordningen. De centrala myndigheterna skall samarbeta om specifika fall för att se till att föräldraansvaret för ett barn utövas i praktiken. I detta syfte, och i enlighet med den lagstiftning som gäller för dem, skall de främja överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder".

¹⁰⁷ EGT C 234, 15.8.2000, s. 7. I artikel 12 föreskrivs att medlemsstaterna skall samarbeta "via de utsedda nationella centrala organ (...) för att säkerställa att umgängesrätten när det gäller barn utövas på ett tillfredsställande sätt och att barnen efter umgängesperioden omedelbart återlämnas till den förälder som har vårdnaden (...). Dessa organ skall särskilt, antingen genom någon mellanhand, vidta lämpliga åtgärder för att (...) underlätta alla överenskommelser mellan föräldrarna om utövandet av umgängesrätten genom förlikning, medling eller något likvärdigt förfarande".

52. Alternativ tvistlösning spelar redan nu en viktig roll när det gäller att lösa tvister om arbetsvillkor i gemenskapen överlag. Utvecklingen baseras på självständiga förfaranden där arbetsmarknadens parter (företrädare för arbetsgivare och arbetstagare) har en viktig roll. Alternativ tvistlösning har visat sig användbar vad gäller reglering av arbetsvillkor vid kollektiva intressekonflikter (vid antagande eller ändring av kollektivavtal som kräver sammanjämkning av motsatta ekonomiska intressen) och konflikter om rättigheter (tolkning och tillämpning av bestämmelser i avtal eller lag) . Alternativ tvistlösning som avser arbetsvillkor hänför sig till största delen till parternas ansvar på arbetsmarknaden. Vid misslyckanden har de trots detta tillgång till de offentliga myndigheternas system för alternativ tvistlösning. Förfarandena varierar från en medlemsstat till en annan, men tillämpningen är i allmänhet frivillig såväl när det gäller beslutet att tillgripa alternativ tvistlösning som att godta resultatet.
53. Det faktum att nästan alla medlemsstater tillhandahåller och tillämpar mekanismer för alternativ tvistlösning när arbetsmarknadens parter inte har lyckats uppnå något resultat har lett till att gemenskapsinstitutionerna ifrågasätter om det är nödvändigt att inrätta mekanismer på EU-nivå för att lösa gränsöverskridande tvister. I meddelandet av den 28 juni 2000 om en ny socialpolitisk dagordning¹⁰⁸ ansåg kommissionen att en modern europeisk socialpolitik bland annat omfattar sätt att förebygga och avgöra tvister. Kommissionen uttalade sin avsikt att "samråda med arbetsmarknadens parter om behovet av att på europeisk nivå skapa frivilliga förliknings-, medlings- och samrådsmekanismer för lösande av konflikter" och arbetar redan med förberedelserna för detta samråd. Kommissionen finansierar även en studie av hur metoderna för konfliktlösning fungerar vad gäller villkoren på arbetsmarknaden i medlemsstaterna. Resultaten från denna studie kommer att finnas tillgängliga i april 2002 och få stor spridning. Kommissionen fortsätter att överväga möjligheten att inrätta mekanismer på europeisk nivå, deras mervärde och funktion. Rådet (sysselsättning och socialpolitik) den 3 december 2001 välkomnade kommissionens avsikter i detta avseende och uppmanade kommissionen "att avlägga rapport om resultatet av samrådet med arbetsmarknadens parter om behovet av att på europeisk nivå inrätta en frivillig mekanism för tvistlösning."¹⁰⁹ Europeiska rådet i Laeken den 14–15 december 2002 framhöll "vikten av att förebygga och lösa sociala konflikter, särskilt gränsöverskridande sådana, genom frivilliga medlingsmekanismer och uppmanar kommissionen att lägga fram ett diskussionsunderlag om detta"¹¹⁰.

3. KVALITETSGARANTIER VID ALTERNATIV TVISTLÖSNING

54. Politiskt och juridiskt praktiskt arbete, initiativ och diskussioner pågår såväl nationellt som inom gemenskapen och internationellt för att bevara kvaliteten på alternativ tvistlösning när det gäller tillgänglighet, effektivitet och rättssäkerhet, samtidigt som systemet skall fortsätta vara flexibelt. En sådan dubbel målsättning kräver beslut om huruvida arbetet bör bedrivas sektorsvis eller övergripande, och om huruvida alternativ tvistlösning på nätet och traditionella system bör behandlas åtskilt.

3.1 Lämpligt arbetssätt

¹⁰⁸ KOM(2000)379, 28.6.2000.

¹⁰⁹ Slutsatser från rådet (sysselsättning och socialpolitik) om social medling, <http://ue.eu.int/newsroom>.

¹¹⁰ Punkt 25 i ordförandeskapets slutsatser.

55. Reaktionerna på den här grönboken, svaren på frågorna i den och övriga kommentarer kan användas som utgångspunkt för att klargöra kommissionens förhållningssätt när det gäller att främja alternativ tvistlösning. Reaktionerna skulle till exempel kunna visa på intresset av att införa gemenskapsbestämmelser om alternativ tvistlösning. Sådana bestämmelser skulle i vilket fall bara komplettera aktuellt och tidigare arbete vid gemenskapens institutioner om praktiska, finansiella och tekniska aspekter på alternativ tvistlösning. Vilken rättslig grund som väljs beror på de eventuella bestämmelsernas närmare innehåll och tillämpningsområde.
56. Om bestämmelser anses nödvändiga bör deras tillämpningsområde, nivå och innehåll fastställas. Valet mellan en förordning, ett direktiv eller en rekommendation som rättsligt instrument bör träffas utifrån vilka åtgärder som planeras. Alla åtgärder som skulle kunna vidtas med anledning av grönboken och remissrundan bör dessutom vara förenliga med subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen i artikel 5 i EG-fördraget och protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.¹¹¹
57. Om gemenskapen inte bör harmonisera nationella bestämmelser och praxis om alternativ tvistlösning via rättsliga åtgärder skulle en annan lösning kunna vara att kommissionen fortsätter arbetet med forskning och samarbete i jämförande rättsvetenskap mellan bland annat universitet och rättstillämpare, däribland domare och sakkunniga. Samarbetet skulle kunna utmyнна i gemensamma principer inom de områden som är typiska för alternativ tvistlösning, till exempel riktlinjer eller uppföranderegler för vissa sorters alternativ tvistlösning. Inom den elektroniska handeln utarbetar företagens branschorgan och konsumentorganisationerna själva uppförandekodex på gemenskapsnivå för att informationssamhällets tjänster skall ligga i linje med artikel 16 i direktivet om elektronisk handel.¹¹² Man kan pröva om inte de olika aktörerna inom alternativ tvistlösning kan utarbeta gemensamma uppförandekodex på regional och global nivå som omfattar vissa garantier när det gäller förfaranden för alternativ tvistlösning.
58. I grönbokens båda inledande delar om bakgrund och tidigare arbete försökte kommissionen dels gå igenom det arbete som redan utförts, dels skissera de politiska och juridiska spörsmål som aktualiseras av några initiativ som skulle kunna tas i det vidare arbetet. Samma spörsmål kan uttryckas i frågeform.

Fråga 1: Finns det problem som motiverar gemenskapsåtgärder inom den alternativa tvistlösningens område? I så fall vilka? Hur anser ni att Europeiska unionens institutioner generellt bör förhålla sig till alternativ tvistlösning och hur långtgående initiativ bör tas?

Fråga 2: Bör eventuella initiativ bara avse principer som skall tillämpas på ett givet område i taget (till exempel inom handelsrätt eller familjerätt) som därmed behandlas olika, eller bör de tvärtom i möjligaste mån omfatta samtliga civil- och handelsrättsliga områden?

¹¹¹ EGT C 340, 10.11.1997, s. 105. Enligt subsidiaritetsprincipen skall målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kunna uppnås av medlemsstaterna och på grund av den planerade åtgärdens omfattning eller verkningar bättre kunna uppnås på gemenskapsnivå. Enligt proportionalitetsprincipen får åtgärderna inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen i fördraget.

¹¹² Se punkt 41 i grönboken.

Fråga 3: Bör alternativ tvistlösning på nätet – en framträdande sektor som karaktäriseras av innovationer och snabb teknikutveckling och som har vissa särdrag – behandlas tillsammans med eller skilt från mer traditionella system?

Fråga 4: Hur kan användningen av alternativ tvistlösning inom familjerätten utvecklas?

3.2 En övergripande syn på alternativ tvistlösning

59. Vilket synsätt kommissionen än väljer kommer det alltid att finnas frågor. Det gäller särskilt krav i samband med tillgång till domstolsprövning, miniminormer för kvalitet och tredje parts ställning.

3.2.1 Alternativ tvistlösning och tillgången till domstolsprövning

60. I avsnittet "bakgrund" i grönboken försökte kommissionen visa vilken roll alternativ tvistlösning kan spela för allmänhetens tillgång till domstolsprövning. Också hur den alternativa tvistlösningen fungerar i jämfört med domstolsprövning bör analyseras. Frågor som bör övervägas är räckvidden av avtalsklausuler om alternativ tvistlösning, preskriptionstid, tystnadsplikt, effektiviteten i alternativ tvistlösning och tredje parts ansvar.

3.2.1.1 Användning av alternativ tvistlösning

61. I vissa medlemsstater kräver lagen att alternativ tvistlösning skall ha ägt rum innan ärendet anhängiggörs vid domstol.¹¹³ Denna lagstiftning har dock begränsad räckvidd och avser specifika områden. I normala fall föreskrivs i medlemsstaternas lagstiftning att alternativ tvistlösning skall vara frivillig och användas antingen därför att parterna accepterat förslaget från en domare eller för att en av parterna accepterat förslaget från sin motpart.

62. Avtalsklausuler om alternativ tvistlösning kan dock påverka tillgången till domstolsprövning om de försenar eller hindrar att talan väcks i domstol.¹¹⁴ Alternativ tvistlösning skulle därför kunna hindra sådan tillgång till domstolsprövning som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna¹¹⁵.

63. Typiskt för alternativ tvistlösning är att förfarandet bygger på samförstånd. Avtalsfriheten går som en röd tråd genom hela förfarandet. Parter i ett avtalsförhållande kan förekomma eventuella tvister genom en klausul om att avtalstvister skall lösas med alternativ tvistlösning. Om avtalet inte innehåller någon klausul om alternativ tvistlösning är

¹¹³ Se punkt 28 i grönboken.

¹¹⁴ Tillåts avbrott i preskriptionstiden behöver inte talan ha förfallit när den alternativa tvistlösningen avslutats, se punkt 68 och framåt.

¹¹⁵ Artikel 47.1 i stadgan lyder: "Var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel".

parterna fria att avtala om alternativ tvistlösning när tvisten redan är ett faktum, med eller utan hjälp från en domare.

64. Man kan därför ifrågasätta nyttan av att göra sådana klausuler tvingande eftersom det är onödigt att tvinga någon att mot sin vilja delta i en alternativ tvistlösning vilken kräver litet god vilja för att lyckas.
65. När parter med full avtalsfrihet inte fullgör sina skyldigheter enligt ett avtal om alternativ tvistlösning kan avtalsrätten användas för att tolka partsviljan. Att väcka talan i domstol ger uttryck för en uppenbar vägran att delta i alternativ tvistlösning enligt avtal och skulle därmed få samma följder som avtalsbrott. Det skulle i sin tur kunna göra att den domstol där fullgörelsetalan väckts om andra avtalsbestämmelser avvisar talan. Att inte godta alternativ tvistlösning skulle även kunna tolkas som att en avtalspart bryter mot skyldigheten att ärligt fullgöra sina åtaganden.
66. Frågan om sådana klausulers räckvidd bör slutligen analyseras med avseende på avtalsparter som inte är jämstarka. I nationell lagstiftning läggs viss vikt vid att skydda svagare avtalsparter, till exempel arbetstagare i förhållande till arbetsgivare, hyresgäster i förhållande till hyresvärdar, försäkringstagare i förhållande till försäkringsgivare, konsumenter i förhållande till näringsidkare, detaljister i förhållande till leverantörer, producenter i förhållande till inköpscentraler eller till och med medarbetare med minoritetsinnehav av aktier i förhållande till bolaget.
67. I det här sammanhanget kan man undra om inte direktiv 93/13/EEG om oskäliga villkor i princip förbjuder klausuler om alternativ tvistlösning i konsumentavtal.¹¹⁶ I direktivet sägs att "ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten". I bilagan till direktivet finns en vägledande inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga, till exempel "villkor vars syfte eller effekt är (...) att upphäva eller inskränka konsumentens rätt att gå till domstol eller vidta andra rättsliga åtgärder".

Fråga 5: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att klausuler om alternativ tvistlösning får samma rättsliga tyngd?

Fråga 6: Om svaret är ja, bör sådana klausuler äga allmän giltighet eller bör deras användning i standardavtal eller konsumentavtal begränsas?

Fråga 7: Vilken räckvidd bör klausulerna ha?

Fråga 8: Bör brott mot sådana klausuler automatiskt medföra att domstolen avvisar talan, åtminstone tillfälligt?

3.2.1.2 Preskriptionstid

¹¹⁶ Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, EGT L 95, 21.4.1993, s. 29.

68. Alternativ tvistlösning kan försvåra tillgången till domstolsprövning om den inte avbryter den preskriptionstid som gäller för att väcka talan i domstol. Efter ett resultatöst förfarande för alternativ tvistlösning kan möjligheterna att väcka talan därför ha preskriberats eller preskriptionstiden i själva verket ha minskats på ett oberättigat sätt.
69. I vissa medlemsstaters lagstiftning avbryter alternativ tvistlösning vid vissa godkända instanser möjlighet till avbrott i preskriptionstiden i ärendet.¹¹⁷ Alternativ tvistlösning skulle därför främjas om de civilprocessrättsliga bestämmelserna om preskriptionstid ändrades så att alternativ tvistlösning ger avbrott i preskriptionstiden, som sedan åter börjar löpa om förfarandet avslutats utan att tvisten lösts.
70. Sådana bestämmelser kan dock ge problem eftersom de kräver närmare definitioner av vad som utgör alternativ tvistlösning och exakt när ett sådant förfarande inleds och avslutas.
71. Vid en gränsöverskridande tvist där parterna utan framgång prövat alternativ tvistlösning i en medlemsstat men där talan skall anhängiggöras vid behörig domstol i en annan medlemsstat blir det viktigt att samma system tillämpas i alla medlemsstater, både vad gäller innehållet i preskriptionsbestämmelserna och vilken bevisning som krävs. De preskriptionsbestämmelser och civilprocessregler som skall tillämpas av den instans som är behörig enligt forumreglerna skulle kunna tillåta att preskriptionstiden avbryts, om parterna kan visa att alternativ tvistlösning faktiskt inletts och under vilken period den pågått.

Fråga 9: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att alternativ tvistlösning avbryter den preskriptionstid som gäller för att väcka talan i domstol?

3.2.2 Minimikrav på kvaliteten

72. Alternativ tvistlösning är flexibel, men måste vila på miniminormer för kvalitet, bland annat vissa vägledande förfarandepprinciper. Alternativa system för tvistlösning inom ramen för rättsliga förfaranden övervakas av staten och handläggs av domstol. Alternativ tvistlösning enligt avtal bygger å andra sidan på de ramar för förfarandet som parterna själva valt, till exempel de förfaranderegler som fastställts av branschorganisationer eller genom etiska regler som parterna har åtagit sig att tillämpa. En av frågorna är därför hur man skall kunna säkerställa genomförandet av de vägledande principerna för förfarandet. Initiativ till självreglering kan tas enligt exempel från pågående initiativ som gäller informationssamhällets tjänster. Kommissionen stöder aktivt dessa initiativ, men ifrågasätter om man måste uppmuntra de berörda aktörerna att ytterligare förstärka kontrollen av tredje parts genomförande av initiativen och inrätta mekanismer såsom märkning ("trustmarks") och certifiering¹¹⁸. En förstärkning av initiativen för självreglering skulle i själva verket kunna leda till ökat förtroende för att använda

¹¹⁷ Till exempel i Tyskland där de berörda instanserna för alternativ tvistlösning är sådana som godkänts av förbundslandets domstolsförvaltning.

¹¹⁸ Dessa frågor är föremål för ett meddelande om system för att lösa tvister på nätet som nämns under punkt 40 i grönboken.

alternativ tvistlösning samtidigt som flexibiliteten och dragningskraften bevaras, och förhindra att man måste tillgripa mer tvingande offentliga instrument utnyttjas.

73. Såsom framhölls angående konsumenttvister har kommissionen antagit två rekommendationer om principer för de instanser som är ansvariga för förfaranden för reglering av konsumenttvister utanför domstol, vare sig de är nationella eller gränsöverskridande.¹¹⁹ Huvudsyftet med rekommendationerna är att ge parterna minimigarantier för kvaliteten på den alternativa tvistlösningen, till exempel i fråga om oberoende eller opartiskhet, insyn, effektivitet och rättssäkerhet. Det ökar även förtroendet för de instanser som uppfyller kraven.
74. I kommissionens principer görs skillnad på om tredje part formellt tar ställning i tvisten¹²⁰ eller bara hjälper parterna att enas. När tredje part ingriper formellt i förhandlingarna ställs särskilda krav på oberoende och förfarandet skall genomföras enligt den kontradiktoriska principen, så att vardera parten blir hörd och motparten får kännedom om alla åtgärder, ingivna inlagor, handlingar och bevis vilka skall diskuteras öppet. När tredje part ingriper i mindre grad kan kraven sänkas. Den första rekommendationen innehåller sju principer, nämligen principen om oberoende, öppenhetsprincipen, den kontradiktoriska principen, effektivitetsprincipen, legalitetsprincipen, frihetsprincipen och representationsprincipen. Den andra rekommendationen bygger för sin del på principerna om opartiskhet, öppenhet, effektivitet och rättvisa.
75. Kommissionens första rekommendation har redan följts upp och genomförts i medlemsstaterna, vilket visas av antalet organ som enligt medlemsstaternas anmälningar uppfyller principerna i rekommendationen och deltar i EEJ-NET. FIN-NET:s effektivitet och trovärdighet grundar sig på rekommendationen och på respekt för dess principer. Denna rekommendation ser dessutom ut att få en framträdande roll i gemenskapslagstiftningen.¹²¹ När det gäller den andra rekommendationen är alla observatörer eniga om dess nytta. Även om rekommendationerna bör få tid att visa sitt verkliga värde, är det redan nu nödvändigt att inom ramen för grönboken samla in reaktioner från berörda parter om dessa instruments effektivitet.
76. Eftersom de principer som fastställs i rekommendationerna fungerat väl i praktiken kan en sådan skärpning av gemenskapsbestämmelserna ge anledning att reflektera över om de nya initiativen även kan tillämpas på andra rättsområden än konsumenträtten. Efter nödvändiga omarbetningar skulle inom konsumenträtten allmänt vedertagna principer kunna gälla generellt för den alternativa tvistlösningen. I rådets tidigare nämnda beslut av den 29 maj 2000 framfördes önskemålet man i grönboken och i eventuellt fortsatt arbete

¹¹⁹ Se punkt 37 i grönboken.

¹²⁰ Det bör noteras att rekommendationen och den här grönboken har olika infallsvinklar och därför olika tillämpningsområden. Skiljeförfaranden omfattas av rekommendationen men inte av grönboken. I grönboken behandlas alternativ tvistlösning inom ramen för rättsliga förfaranden, som inte tas upp i rekommendationen.

¹²¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 96/92/EG och 98/30/EG om gemensamma regler för de inre marknaderna för el och naturgas, KOM(2001) 125, bilaga I, punkt f: ”Medlemsstaterna skall säkerställa att det finns klara och lättförståeliga, okomplicerade och billiga förfaranden för behandling av slutförbrukarnas klagomål. De skall anta åtgärder för att säkerställa att tvisterna kan lösas snabbt och rättvist med hjälp av dessa förfaranden. Förfarandena skall innefatta ett system för ersättning och återbetalning. Förfarandena bör i möjligaste mån följa de principer som anges i rekommendationen 98/257/EG.”

med alternativ tvistlösning i första hand skulle prioritera att ”utarbete grundläggande principer, antingen allmänna sådana eller inom vissa områden, för att få tillräckliga garantier för att tvistlösning utanför domstol skall ske på ett rättssäkert sätt (...)”.

77. Om den alternativa tvistlösningen bygger på minimikrav för förfarandet kan dessa uttryckas i generella rättsprinciper i lagstiftningen, vilka genomförs och utvecklas som etiska regler utan lagstiftningsstatus. De vägledande principerna kan därmed utformas som etiska regler. I själva verket är etiska regler viktiga för hur den alternativa tvistlösningen fungerar. Deras utveckling visar de yrkesverksammas insatser för att säkra kvaliteten på den alternativa tvistlösningen. Principer som fastställs på så sätt bör garantera tredje parts opartiskhet, närmare definiera deras roll i förfarandet, fastställa inom vilken tidsfrist en lösning skall ha nåtts och fastställa ramar för avtalsskrivningen. Reglerna är mycket betydelsefulla för kvaliteten på den alternativa tvistlösningen.
78. Kommissionen anser att vikten av tystnadsplikten bör framhållas i samband med minimikraven.

3.2.2.1 Tystnadsplikt

79. För det mesta fäster parter i alternativ tvistlösning stor vikt vid tystnadsplikten om de uppgifter som utväxlats muntligt eller skriftligt under förfarandet, och ibland till och med om själva resultatet av förfarandet. Tystnadsplikten tycks vara nyckeln till framgång för den alternativa tvistlösningen eftersom den gör att båda parter kan ha ett öppet och ärligt utbyte under förfarandet. Dessutom är det viktigt att se till att den alternativa tvistlösningen inte missbrukas och att den part som lämnat in akter eller bevis under förfarandet kan använda dem under ett eventuellt efterföljande förfarande om den alternativa tvistlösningen skulle misslyckas. Tystnadsplikten avser både parterna i tvisten och tredje part.
80. I första hand åvilar tystnadsplikten parterna. De uppgifter som kan ha utbytts mellan parterna under förfarandet bör inte kunna användas som bevisning vid ett senare rättsligt förfarande eller skiljeförfarande. Några undantag kan övervägas. Parterna skulle till exempel gemensamt kunna enas om att hela eller delar av förfarandet skall undantas från tystnadsplikten. En part kan tillåtas att röja vissa aspekter av den alternativa tvistlösningen om tillämplig rätt så kräver. En part kan vidare tillåtas yppa uppgifter om förlikningsavtalet om så krävs för att det skall kunna genomföras eller verkställas.
81. Men tystnadsplikten väger tyngst på tredje part. När någon part lämnar vissa upplysningar till tredje part vid bilaterala överläggningar (ett förfarande som kallas "caucus") bör upplysningarna inte få röjas för motparten. Denna tystnadsplikt gör det även möjligt att bättre definiera vilken roll tredje part skall ha i förfarandet för att garantera att förfarandet är rättvist. När tredje part aktivt söker en lösning på tvisten måste den kontradiktoriska principen respekteras och tredje part bör enbart utnyttja möjligheten att höra parterna i enrum om detta skulle underlätta en överenskommelse. Möjligheten att höra den ena eller andra parten under tystnadsplikt bör uteslutas om tredje part skall fatta beslut eller utfärda en rekommendation när den alternativa tvistlösningen avslutas. I kommissionens nämnda rekommendation av den 4 april 2001 sägs i kapitlet "rättvisa" att "Om tredje man vid något tillfälle föreslår en möjlig lösning av tvisten bör båda parterna ha möjlighet att lägga fram sina synpunkter och kommentarer till argument, information eller bevis som läggs fram av den andra parten".

82. Tredje part skall i princip inte heller kunna inkallas som vittne eller ingripa som skiljeman i samma tvist om den alternativa tvistlösningen misslyckas, eftersom han eller hon under förfarandet fått tillgång till uppgifter som en skiljeman inte nödvändigtvis kunnat erhålla. Tredje part kan dock befrias från tystnadsplikten om parterna i den alternativa tvistlösningen lämnar sitt medgivande till att hemliga uppgifter skall få röjas eller om tredje part vars tystnadsplikt beror på yrket tvingas röja vissa av uppgifterna på grund av tillämplig rätt.¹²²

Fråga 10: Vilka är erfarenheterna från kommissionens två rekommendationer 1998 och 2001?

Fråga 11: Bör principerna i de två rekommendationerna kunna tillämpas analogt på andra områden än konsumenträtten, till exempel inom hela civil- och handelsrätten?

Fråga 12: Vilka av principerna i rekommendationerna skulle kunna tas upp i alla medlemsstaters lagstiftning?

Fråga 13: Bör medlemsstaternas befintliga lagstiftning inom fastställda områden, till exempel familjerätt, harmoniseras så att gemensamma garantier för förfarandet fastställs?

Fråga 14: Vilka initiativ bör Europeiska unionens institutioner ta i nära samarbete med berörda parter avseende etiska regler för tredje part?

Fråga 15: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att alternativ tvistlösning omfattas av tystnadsplikt i alla medlemsstater?

Fråga 16: Om svaret är ja, hur bör detta ske och hur långt bör tystnadsplikten skyddas? I vilken utsträckning bör skydd av tystnadsplikt också gälla offentliggörande av resultat från den alternativa tvistlösningen?

3.2.2.2 Giltigheten av överenskommelser

83. Förlikningsavtal mellan parterna är den viktigaste delen av förfarandet och i viss mån den känsligaste. Det avtal som ingås måste ju vara giltigt. Om det slutliga avtalet inte uttrycker den verkliga partsviljan, parternas faktiska kompromissvilja och allt det medför i fråga om eftergifter på de ursprungliga önskemålen har huvudsyftet med den alternativa tvistlösningen inte uppnåtts, nämligen att slutligt lösa tvisten och uppnå ett resultat som kan godtas av alla berörda. Det kan leda till nya problem, till exempel talan i domstol om att avtalet skall ogiltigförklaras, åberopande av tredje parts ansvar för att ha pressat en av parterna att gå med på en orättvis kompromiss, eller annat. Särskilt när en av parterna är ekonomiskt svagare är det frestande att i skyddssyfte ställa vissa formkrav på hur avtalet skall ingås och undertecknas. Allt bör göras för att samtycket som lämnas skall vara

¹²²

Till exempel lagstiftning om penningtvätt, såsom direktiv av den 19 november 2001 om ändring av direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. I direktivet undantas dock notarier, privatpraktiserande advokater och advokatbyråer från skyldigheten att rapportera misstanke om penningtvätt när informationen erhållits antingen före, under eller efter ett rättsligt förfarande, eller när de bedömt en klients rättsliga ställning. Bestämmelsen kan medge särbehandling av dessa yrkesgrupper när de företräder sina klienter men inte när de agerar tredje part vid alternativ tvistlösning.

giltigt. Det kan därför vara befogat att införa betänketid innan¹²³ eller ångervecka efter det att avtalet undertecknats¹²⁴. Dessutom bör man även analysera möjligheten att införa en fas under vilken överenskommelsens giltighet skulle kunna kontrolleras och efter vilken överenskommelsen skulle kunna få ställning som exekutionstitel. Denna fas skulle kunna föregå inför en domare eller en notarie, men även inför organ med särskild behörighet inom vissa områden, till exempel handelskammare.

3.2.2.3 Effektiv alternativ tvistlösning

84. Inom konsumenträtten kan tredje part ta formell ställning till hur tvisten bör lösas och fatta ett beslut som kan vara bindande för en av parterna. Det gäller till exempel kundombudsmän som inrättats i vissa branscher såsom bank- och försäkringsväsendet, vars beslut är bindande för de som anslutit sig till systemet. Hur effektivt beslutet blir beror huvudsakligen på dess spridning. Om de yrkesverksamma inte rättar sig efter besluten riskerar de att beslutet offentliggörs eller, om de deltar i ett kommersiellt system för kvalitetsmärkning, att uteslutas från detta system.
85. Räckvidden av avtal som blir resultatet av alternativ tvistlösning kan ifrågasättas, särskilt vid gränsöverskridande tvister. Vilken rättslig status som tillmäts avtal efter alternativ tvistlösning är avgörande för systemens effektivitet. Reglerna varierar mellan medlemsstaterna. I vissa leder alternativ tvistlösning endast till en förlikning på vilken vanliga avtalsrättsliga bestämmelser tillämpas. Andra medlemsstater använder av myndighet fastställd förlikning eller medling. Alla dessa former har det gemensamt att de egentligen utgör förlikning, oavsett vad de kallas. Avtal mellan parterna är därför verkställbara om de försetts med lagakraftsbevis, antingen därför att de stadfästs av en domstol som utfärdat en exekutionstitel eller därför att parterna använt officiella handlingar som lämnats till en ämbetsman, till exempel en notarie. I vissa medlemsstater har även förlikningar som diarieförts vid en godkänd instans för alternativ tvistlösning ställning som exekutionstitel.^{125 126} Förlikningar har däremot inte samma rättsliga tyngd i

¹²³ I den tidigare nämnda rekommendationen från den 4 april 2001 förklaras i kapitlet rättvisa: "Innan parterna accepterar ett förslag till lösning på den tvist som regleras, bör de beviljas en rimlig tidsperiod för att överväga lösningen".

¹²⁴ Denna juridiska teknik är välkänd inom gemenskapsrätten, se till exempel rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler, EGT L 372, 31.12.1985, s. 31, rådets direktiv 90/619/EEG av den 8 november 1990 om samordning av lagar och andra författningar om direkt livförsäkring, och med bestämmelser avsedda att göra det lättare att effektivt utnyttja friheten att tillhandahålla tjänster, och om ändring av direktiv 79/267/EEG (andra direktivet om direkt livförsäkring), EGT L 330, 29.11.1990, s. 50, Europaparlamentets och rådets direktiv 94/47/EG av den 26 oktober 1994 om skydd för köparna vad avser vissa aspekter i avtal om nyttjanderätten till fast egendom på tidsdelningsbasis, EGT L 280, 29.10.1994, s. 83 samt direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal, EGT L 144, 4.6.1997, s. 19.

¹²⁵ Om den domstol inför vilken förlikningen ingåtts är erkänd av förbundslandets domstolsförvaltning, enligt artikel 794.1 i civilprocesslagstiftningen.

¹²⁶ Artikel 1441-4 i den nya franska civilprocesslagstiftningen tillåter sedan 1998 att rättens ordförande vid allmän underrätt för civilmål (Tribunal de grande instance) på begäran av en av parterna i förlikningen förklarar inkomna handlingar verkställbara. Däremot ifrågasätts om förlikningar som stadfästs på detta sätt bör anses ha samma rättsliga status som domar, eller snarare ses som avtal.

alla medlemsstater. Avtalets giltighet och därmed dess effektivitet beror därför på vilken lag som är tillämplig enligt lagvalsreglerna¹²⁷.

86. Sådan förlikning inför domstol som avses i Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen¹²⁸ är bara ett avtal som ingås inför domstol, i vilket parterna avslutar tvisten med hjälp av ömsesidiga eftergifter. Enligt domstolens rättspraxis avseende den Brysselkonvention från 1968 som Bryssel I-förordningen skall ersätta utgör förlikningar inte det som avses med "dom" i artikel 25 i konventionen, eftersom de "huvudsakligen har avtalsrättslig karaktär i den mån [deras] innehåll framför allt speglar partsviljan (...)"¹²⁹. Vid konflikt mellan en dom i ett tvistemål och ett avtal efter alternativ tvistlösning i samma sak kan man inte med stöd av detta avtal, som liknar en av domstol fastställd förlikning, invända mot verkställighet av domen.
87. Officiella handlingar omfattas dessutom av det förenklade exekvaturförfarande som infördes genom Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen om fri rörlighet inom Europeiska unionens territorium. EG-domstolen påminner i rättspraxis¹³⁰ med citat ur Jenard-Möllers rapport om Luganokonventionen¹³¹ om att en handling måste uppfylla tre villkor för att anses vara officiell: "En offentlig myndighet måste intyga att handlingen är officiell, intygandet måste avse handlingens innehåll och inte bara till exempel namnteckningen och handlingen måste i sig vara verkställbar i den stat där den har upprättats". I det föreliggande fallet fann domstolen därför att "ett skuldebrev som är verkställbart enligt lagstiftningen i ursprungsstaten men som inte har intygats vara officiellt av en offentlig myndighet eller annan bemyndigad myndighet i ursprungsstaten inte utgör en officiell handling i den mening som avses i artikel 50 i Brysselkonventionen". En del anser att protokoll som upprättats i samband med alternativ tvistlösning skulle kunna utgöra sådana officiella handlingar som avses i Bryssel I-förordningen, om de upprättats av offentlig myndighet och har vunnit laga kraft. Sådana som enbart uttrycker partsviljan men inte lämnats till en offentlig myndighet (till exempel domstol eller en notarie) skulle däremot inte omfattas av bestämmelserna. Dessa argument visar de stora olikheter som förekommer såväl i fråga om karaktären på förlikningsavtal som deras rättsliga tyngd och därav följande effektivitet internationellt eller inom Europa. Själva tanken med alternativ tvistlösning är ju att undvika rättsliga förfaranden, varför det är motsägelserfullt att man måste vända sig till domstol för att göra de avtal som blir resultatet bindande.

Fråga 17: Bör man fastställa en regel på gemenskapsnivå enligt vilken alternativ tvistlösning avslutas med betänketid innan avtal skrivs under, eller skall ångervecka införas? Bör frågan hellre regleras i etiska bestämmelser för tredje part?

¹²⁷ Lagvalsreglerna på området har harmoniserats inom gemenskapen genom Romkonventionen av den 19 juni 1980 om tillämplig lag på avtalsförpliktelser. En konsoliderad version har offentliggjorts i EGT C 27, 26.1.1998, s. 36.

¹²⁸ Artikel 58 i förordningen.

¹²⁹ Dom av den 2 juni 1994 i mål C-414/92, Solo Kleinmotoren mot Emilio Boch, Rec 1994, s. I-2237.

¹³⁰ Dom av den 17 juni 1999 i mål C-260/97, Unibank AS mot Flemming G. Christensen, REG 1999, s. I-3715.

¹³¹ Punkt 72, EGT C 189, 28.7.1990, s. 57.

Fråga 18: Är det nödvändigt att förstärka effektiviteten när det gäller de överenskommelser som gjorts genom alternativ tvistlösning i medlemsstaterna? Hur kan man bäst lösa problemet med erkännande och genomförande av överenskommelser som ingåtts genom alternativ tvistlösning i en annan medlemsstat? Bör man exempelvis anta särskilda bestämmelser för att göra sådana överenskommelser verkställbara? Om svaret är ja, vilka garantier bör ställas?

3.2.3 Tredje parts ställning

88. Parterna väljer vilka utomstående som skall ansvara för det alternativa tvistlösningsförfarandet, antingen genom att utnämna dem direkt eller genom att vända sig till ett organ som utnämner dem. Urvalet underlättas om tredje part kan ställa garantier med utgångspunkt i att de åtagit sig att följa sådana etiska regler som tidigare nämnts. När det gäller tredje parts utbildning kan även auktorisation övervägas.

3.2.3.1 Utbildning av tredje part

89. Kvaliteten på alternativ tvistlösning bygger huvudsakligen på kompetensen hos ansvarig tredje part. Den teknik som krävs vid alternativ tvistlösning kräver god utbildning. Vidareutbildning spelar en mycket viktig roll inte bara för den alternativa tvistlösningens funktion och kvalitet samt därmed skyddet av användarna, utan även för det fria tillhandahållandet av tjänster enligt artikel 49 i fördraget.

90. Även domarna behöver särskild utbildning. Tredje part som ansvarar för alternativ tvistlösning inom ramen för rättsliga förfaranden måste alltid kunna visa tillräcklig kompetens och utbildning eller uppfylla minimikrav på erfarenhet som bedöms från fall till fall av domarna eller uttrycks genom auktorisation. Inga sådana krav ställs dock på tredje part som ansvarar för alternativ tvistlösning enligt avtal.

91. Vare sig tredje part utövar ett reglerat yrke eller inte är de ibland medlemmar av organisationer. Sådana organisationer uppmanar medlemmarna att utbilda sig eller tillhandahåller ibland själva utbildning i alternativ tvistlösning och inrättar, parallellt med utbildningen, ett system för intyg, auktorisation och regelbunden utvärdering av sina medlemmar. Sådana organisationer tar även initiativ till etiska regler och förfaranderegler. Det kan finnas behov av att inrätta en särskild behörighet när det gäller alternativ tvistlösning så att man i de fall då tredje part inte tillhör någon reglerad yrkeskategori kan säkerställa kontroll av tredje parts kvalifikationer och garantera fri rörlighet för denne.

3.2.3.2 Auktorisation för tredje part

92. Det ingår i beslutsfattarnas uppdrag att se till att det finns minimikrav på tredje parts kompetens. Man kan fråga sig om staten bör ta över de insatser som gjorts av de yrkesverksamma och inrätta ett system för auktorisation av tredje part som dock inte får påverka den alternativa tvistlösningens flexibilitet och enkelhet.¹³²

¹³² Se särskilt Europaparlamentets ändringsförslag 35 och 39 i yttrandet om förslaget till förordning Bryssel I, EGT C 146, 17.5.2001, s. 94.

93. När tredje part tillhör ett reglerat yrke skall det allmänna systemet för erkännande av kvalifikationer mellan medlemsstaterna¹³³ eller direktiven om att underlätta advokaters tillhandahållande av tjänster och etablering¹³⁴ tillämpas. Annars kan det uppstå problem.

3.2.3.3 Tredje parts ansvar

94. Slutligen måste också frågan om tredje parts ansvar behandlas. Tredje part kan komma att hållas personligen ansvarig för följderna av sitt ingripande i förfarandet när han eller hon agerar självständigt eller i vissa fall till och med i offentliga sammanhang om ett fel begåtts i förfarandet vid alternativ tvistlösning. Det kan till exempel gälla brott mot tystnadsplikten eller uppenbar partiskhet som gynnat en av parterna. Tredje part kan hållas ansvarig enligt medlemsstaternas allmänna regler om civilrättsligt ansvar, även om dessa inte tycks innehålla några närmare ansvarsbestämmelser för medlare och förlikningsmän.¹³⁵ Man kan ifrågasätta om ett ansvarssystem bör inrättas, eller åtminstone närmare bestämmelser antas om tredje parts roll i förfarandet, som ofta begränsas till att fungera som katalysator. Man bör i vilket fall undvika alltför långtgående åtgärder, som skulle kunna verka handlingsförlamande och hindrande.

Fråga 19: Vilka initiativ bör gemenskapen ta avseende utbildning av tredje part?

Fråga 20: Bör gemenskapen bland annat stödja att minimikrav på utbildning inrättas för auktorisation av tredje part?

Fråga 21: Bör särskilda bestämmelser antas om tredje parts ansvar? Om ja, vilka? Vilken roll bör tillmätas etiska regler i sammanhanget?

¹³³ Europeiska kommissionens arbetsdokument av den 21 maj 2001 om ett framtida system för ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer inom EU:
http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/qualifications/consultation_fr.pdf

¹³⁴ Rådets direktiv 77/249/EEG av den 22 mars 1977 om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster, EGT L 78, 26.3.1977, s. 17, Europaparlamentets och rådets direktiv 98/5/EG av den 16 februari 1998 om underlättande av stadigvarande utövande av advokatyrket i en annan medlemsstat än den i vilken auktorisationen erhöles, EGT L 77, 14.3.1998, s. 36, rådets direktiv 89/48/EEG av den 21 december 1988 om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier, EGT L 19, 24.1.1989, s. 16, rådets direktiv 92/51/EEG av den 18 juni 1992 om en andra generell ordning för erkännande av behörighetsgivande högre utbildning, en ordning som kompletterar den som föreskrivs i direktiv 89/48/EEG, EGT 209, 24.7.1992, s. 25 och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/42/EG av den 7 juni 1999 om införande av en ordning för erkännande av kvalifikationer för de former av yrkesverksamhet som omfattas av direktiven för liberalisering och övergångsåtgärder samt om komplettering av den allmänna ordningen för erkännande av kvalifikationer, EGT L 201, 31.7.1999, s. 77.

¹³⁵ Detta har i vilket fall inte uppgivits i svaren på enkäten. I vissa länder finns närmare bestämmelser om hur de skall utses, vilka meriter som krävs och i fråga om avgång, hur de kan avsättas eller uppdraget avslutas om de inte uppfyllt sina skyldigheter. I Frankrike sägs till exempel i artikel 3-2 i ett dekret av den 20 mars 1978 att medlare vid domstol kan befrias från uppdraget innan mandattiden löpt ut genom motiverat beslut av domstol efter samråd med berörda parter.

SAMMANFATTNING AV FRÅGORNA

Fråga 1: Finns det problem som motiverar gemenskapsåtgärder inom den alternativa tvistlösningens område? I så fall vilka? Hur anser ni att Europeiska unionens institutioner generellt bör förhålla sig till alternativ tvistlösning och hur långtgående bör eventuella initiativ vara?

Fråga 2: Bör eventuella initiativ inskränka sig till att fastställa principer som skall tillämpas på ett givet område (till exempel inom handelsrätt eller familjerätt) som därmed behandlas olika, eller bör de tvärtom i möjligaste mån omfatta samtliga civil- och handelsrättsliga områden?

Fråga 3: Bör alternativ tvistlösning på nätet – en framträdande sektor som karaktäriseras av innovationer och snabb teknikutveckling och som har vissa särdrag – behandlas tillsammans med eller skilt från mer traditionella system?

Fråga 4: Hur kan användningen av alternativ tvistlösning inom familjerätten utvecklas?

Fråga 5: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att klausuler om alternativ tvistlösning får samma rättsliga tyngd?

Fråga 6: Om svaret är ja, bör sådana klausuler äga allmän giltighet eller bör deras användning i standardavtal eller konsumentavtal begränsas?

Fråga 7: Vilken räckvidd bör klausulerna ha?

Fråga 8: Bör brott mot sådana klausuler automatiskt medföra att domstolen avvisar talan, åtminstone tillfälligt?

Fråga 9: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att alternativ tvistlösning avbryter den preskriptionstid som gäller för att väcka talan i domstol?

Fråga 10: Vilka är erfarenheterna från kommissionens två rekommendationer 1998 och 2001?

Fråga 11: Bör principerna i de två rekommendationerna kunna tillämpas analogt på andra områden än konsumenträtten, till exempel inom hela civil- och handelsrätten?

Fråga 12: Vilka av principerna i rekommendationerna skulle kunna tas upp i alla medlemsstaters lagstiftning?

Fråga 13: Bör medlemsstaternas befintliga lagstiftning inom fastställda områden, till exempel familjerätt, harmoniseras så att gemensamma garantier för förfarandet fastställs?

Fråga 14: Vilka initiativ bör Europeiska unionens institutioner ta i nära samarbete med berörda parter avseende etiska regler för tredje part?

Fråga 15: Bör medlemsstaternas lagstiftning harmoniseras så att alternativ tvistlösning omfattas av tystnadsplikt i alla medlemsstater?

Fråga 16: Om svaret är ja, hur bör detta ske och hur långt bör tystnadsplikten skyddas? I vilken utsträckning bör skydd av tystnadsplikt också gälla offentliggörande av resultat från den alternativa tvistlösningen?

Fråga 17: Bör man fastställa en regel på gemenskapsnivå enligt vilken alternativ tvistlösning avslutas med betänketid innan avtal skrivs under, eller skall ångervecka införas? Bör frågan hellre regleras i etiska bestämmelser för tredje part?

Fråga 18: Är det nödvändigt att förstärka effektiviteten när det gäller de överenskommelser som gjorts genom alternativ tvistlösning i medlemsstaterna? Hur kan man bäst lösa problemet med erkännande och genomförande av överenskommelser som ingåtts genom alternativ tvistlösning i en annan medlemsstat? Bör man bland annat anta särskilda bestämmelser för att göra sådana överenskommelser verkställbara? Om svaret är ja, vilka garantier bör ställas?

Fråga 19: Vilka initiativ bör gemenskapen ta avseende utbildning av tredje part?

Fråga 20: Bör gemenskapen bland annat stödja att minimikrav på utbildning inrättas för auktorisation av tredje part?

Fråga 21: Bör särskilda bestämmelser antas om tredje parts ansvar? Om ja, vilka? Vilken roll bör tillmätas etiska regler i sammanhanget?